

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתמג

ערב שבת-קודש
יום הכיפורים
ט' בתשרי ה'תשע"א

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ט' בתשרי ה'תשע"א – ט"ז בתשרי ה'תשע"א

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ט' בתשרי	הלי שמיטה ויובל פרק ט-יא.	הלי מעשה הקרבנות פרק יא.	מ"ע קלח. מל"ת רכו. מ"ע קלט.
ש"ק	י' בתשרי	פרק יב-יג. שאלו שלום וגו'. ספר עבודה והוא ספר שמיני.. הלי בית הבחירה.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק יב.	מל"ת קסט. קע. מ"ע קפג. מל"ת רכח. מ"ע כ.
א'	י"א בתשרי	פרק ב-ד.	פרק יג.	מל"ת עט. פ.
ב'	י"ב בתשרי	פרק ה-ז.	פרק יד.	מ"ע כא.
ג'	י"ג בתשרי	פרק ח. הלי כלי המקדש והעובדים בו.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק טו.	מ"ע כב. מל"ת סז. מ"ע לה. מל"ת פג. פד.
ד'	י"ד בתשרי	פרק ג-ה.	פרק טז.	מל"ת פה. פב. מ"ע לד. מל"ת פו.
ה'	ט"ו בתשרי	פרק ו-ח.	פרק יז.	מ"ע כג. מל"ת עב. מ"ע לב. לו.
ו'	ט"ז בתשרי	פרק ט-י. הלי ביאת המקדש.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק יח.	מ"ע לג. מל"ת פח. פז. עג. קסג. קסד.

זמני השבוע *

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							120 ד' לפני הזריחה	72 ד' לפני הזריחה	
6.09	5.44.6	12.06	11.35	8.28	5.32	4.35	4.13	3.24	ו', ט' בתשרי
6.07	5.43.2	12.06	11.35	8.29	5.33	4.35	4.14	3.25	ש"ק, י' בתשרי
6.06	5.41.9	12.05	11.34	8.29	5.34	4.36	4.14	3.26	א', י"א בתשרי
6.05	5.40.6	12.05	11.34	8.29	5.34	4.37	4.15	3.27	ב', י"ב בתשרי
6.03	5.39.3	12.04	11.34	8.29	5.35	4.37	4.16	3.27	ג', י"ג בתשרי
6.02	5.37.9	12.04	11.33	8.29	5.36	4.38	4.17	3.28	ד', י"ד בתשרי
6.01	5.35.6	12.03	11.33	8.29	5.36	4.39	4.17	3.29	ה', ט"ו בתשרי
5.59	5.34.3	12.03	11.33	8.29	5.37	4.39	4.18	3.30	ו', ט"ז בתשרי

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת		ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
5:07	6:18	5:22	6:20	5:14	6:20	5:18	6:20	5:25	6:20
5:00	6:12	5:16	6:13	5:07	6:13	5:18	6:13	5:18	6:14
4:58	6:09	5:13	6:11	5:04	6:11	5:15	6:10	5:15	6:11

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

הלימוד מהיותו של יונה הנביא מעולי הרגלים

מה מוסיפה עובדת היותו מעולי הרגלים לזה ששאב רוח-הקודש בשמחת בית-השואבה? • עלייה לרגל קשורה עם הליכה ברגלים כפשוטה • כאשר עבודתו של יהודי היא באופן של "רגל" וקבלת עול, ללכת למקום שנדרש בלי עירוב הרגשתו האישית, ראוי הוא לראות אלוקות • שיאה של התמסרות זו - בעת אמירת "שמע ישראל" בסיומו של יום הכיפורים • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

ב. ביאור עניין העלייה לרגל - בעבודת האדם: קריאת הימים-טובים בשם "רגלים" - "שלש רגלים תחוג גו"³ - היא מפני שהעלייה "לראות את פני ה'" צריכה להיות ברגל דווקא. ואין זה "מליצה" בלבד, שהליכה סתם היא ברגל, אלא זהו עניין הנוגע להלכה - כדאיתא במשנה⁴ "איזהו קטן (שפטור מראייה) . . כל שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, שנאמר שלש רגלים", "הראוי לעלות ברגליו חייב הכתוב", וכן בגמרא - "חיגר ברגלו אחת פטור מן הראייה שנאמר רגלים"⁵, "רגלים פרט לחיגר"⁶. והיינו, שרק מי שיכול לעלות לרגל ברגליו - יש לו שייכות לעניין העלייה לרגל, אבל מי שאינו יכול לעלות ברגליו - אף שביכולתו ללכת באופנים אחרים - אין לו שייכות לזה, כיון שעניין "לראות

א. בהמשך למדובר . . יש לבאר דיוק נוסף בדברי הירושלמי¹, שאינו מסתפק באמרו שיונה בן אמיתי שאב רוח הקודש משמחת בית השואבה, אלא מקדים לזה "יונה בן אמיתי מעולי רגלים היה": לכאורה אינו מובן כלל - למאי נפקא-מינה? הרי כוונת הירושלמי היא לספר ש"למה נקרא שמה בית שואבה שמשם שואבים רוח הקודש", ומשם שאב יונה בן אמיתי את נבואתו, ולמאי נפקא-מינה אם היה "מעולי רגלים" או לא? ובפרט שהדבר מובן בפשטות - מכיוון שיונה בן אמיתי השתתף בשמחת בית השואבה, שהשאיבה היתה במעייני השילוח - מסתמא עלה גם "לראות את פני ה'"² בבית-המקדש! ובהכרח לומר, שעניין העלייה לרגל ("מעולי רגלים היה") הוא הקדמה לעניין "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה", "שמשם שואבים רוח הקודש", כדלקמן.

(3) משפטים כג, יד.

(4) ריש חגיגה ופרש"י.

(5) שם ג, א.

(6) שם ד, סע"א.

(1) סוכה פ"ה ה"א. הובא בתוס' סוכה ג, רע"ב.

(2) תשא לר, כד. וילך לא, יא.

את פני ה'", "כדרך שבא לראות כך בא ליראות"⁷,
קשור עם רגליים בריאות דווקא.

ג. וכיאר העניין:

עניין ה'רגל' באדם - אין זה אבר הנותן הכנה
באדם, ואפילו לא אבר הנותן הרגש באדם (עניין
השייך ללב), ואפילו לא אבר המעכל את המזון
ומבררו, להבחין (על כל פנים על-פי טבע) מהו
פסולת ומהו אוכל וטוב; הרגל - אינו אלא אבר
שמוליך את האדם ממקום למקום, ומצד עצמו אין
בו שום רצונות ועניינים כלל, והוא רק ממלא את
הפקודה שמקבל מהמוח והלב, שהם ה"שליטין"⁸
באדם.

ועל-פי זה יובן עניין ה'רגל' כאיברי הנשמה
- שהרי איברי הגוף מכוונים כנגד איברי הנשמה,
שגם בה ישנם רמ"ח איברים ושס"ה גידים, וכל
איבר שבנשמה מתלבש באיבר המתאים שבגוף⁹
- שהוא עניין העבודה שאינה על-פי שכל והבנה,
וגם אינה על-פי הרגש (אפילו הרגש הטבעי), אלא
עבודה של קבלת-עול בלבד, ללא עריבות ותענוג
("געשמאק") כלל:

כיון שקיבל "פקודה" ללכת למקום פלוני,
לצאת מהמעמד ומצב שנמצא בו עתה, ולילך
למקום אחר - אזי עבודתו היא עבודה של "רגל",
שמוליכו ממקום שהיה בו עד עתה, "אסורה
מכאן", כדי "להתקרב לשם"¹⁰.

ועבודה זו היא מצד קבלת-עול - שאין לו בזה
לא תענוג בשכל, לא הרגש הלב, ואפילו לא רגש
טבעי, ואדרבה - זהו אצלו עניין של "עול", דהיינו
דבר כבד, שעשייתו היא רק מפני ציווי הקב"ה
- על-ידי עצם הנשמה שלו, הנקראת ה"ראש"
שבנשמה.

וכאשר יש אצלו אופן העבודה של עלייה לרגל,
אזי יכול להיות שכהיותו נברא יהיה אצלו עניין
"לראות את פני הוי"ו" - לא רק "ליראות", דהיינו
שהקב"ה יראה אותו, אלא גם "לראות", שהוא

(7) שם ב, א. וש"נ.

(8) זח"ב קנג, א.

(9) ראה תניא פנ"א.

(10) פרש"י שמות ג, ג.

יראה את הקב"ה.

ובאופן של "כדרך שבא לראות כך בא ליראות":
כשם שהקב"ה רואה אותו (לא רק בחיצוניותו, אלא)
לאמיתותו ולפנימיותו, בכל הפרטים ופרטי-פרטים,
ככל שיהיו מוסתרים ונעלמים - כך הוא בעניין
"בא לראות" (שהוא רואה אלקות), שראיתו היא
לא רק באור הממלא כל עלמין שהוא בגלוי, אלא
הוא עומד בהתאחדות ובהתקשרות עם פנימיות
אלקות¹¹.

ד. וזוהי בקשתו של כל אחד ואחד מישראל, החל
מראש-חודש אלול¹² - "את פניך הוי' אבקש"¹³,
דהיינו שמבקשים (לא סתם גילוי אלקות, אלא)
הארת פנים, פנימיות אלקות.

וממשיכים בבקשה זו במשך כל חודש אלול,
ראש-השנה, עשרת ימי-תשובה ויום-הכיפורים,
ועד שבסיומו של יום הכיפורים אכן פועלים
עניין זה - באמירת "שמע ישראל הוי' אלקינו
הוי' אחד"¹⁴, שעניינה (כפי המובא בסידורים) לא רק
מסירות-נפש בכוח, כמו בקריאת שמע של כל השנה
כולה, אלא מסירות-נפש בפועל - שזוהי תכלית
העלייה שיכולה להיות בנברא.

אלא שביום הכיפורים עניין זה הוא בתנועה
של עלייה, על דרך עניין קריאת שמע; והרי צריך
להיות קריאת שמע ותפילין יחד, היינו שתהיה
גם ההמשכה מלמעלה למטה - הנה על זה באה
עבודת חג הסוכות, כמו שכתוב¹⁵ "בכסה ליום
חגנו", שהעניינים ש"בכסה", "חג שהחודש מתכסה
בו. . . זה ראש השנה"¹⁶, מתחילה המשכתם למטה
בגלוי "ליום חגנו", בחג הסוכות¹⁷,

(11) ראה אוה"ת ס"פ וירא (קג, ב ואילך).

(12) סידור אדה"ז. וראה בארוכה שער הכולל פ"א סכ"ח.
וש"נ.

(13) תהלים כז, ח. וראה לקו"ת האזינו עד, א. דרושי סוכות
פכ, ב. דרושי שמע"צ פז, א. ובכ"מ.

(14) ואתחנן ו, ד.

(15) תהלים פא, ד.

(16) ר"ה, ת, סע"א ואילך. וש"נ.

(17) ראה סד"ה ולקחתם לכם תרצ"ו - י"ל בקונטרס חודש
תשרי שנה זו (ונדפס בסה"מ קונטרסים ח"ג ע' קפח,
ולאח"ז בסה"מ תרצ"ו ע' 39. וש"נ).

בהלכות תשובה²³ ובסוף הלכות מלכים) ש"נתאוו כל ישראל נביאייהם וחכמיהם לימות המשיח כדי שינחו ממלכויות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן, וימצאו להם מרגוע וירכו בחכמה", "כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה ולא יהיה להם נוגש ומבטל",

ומעין עניין זה - פועל הוא בכל מקום ובכל תקופה שבה נמצא, על-ידי העבודה של "עלייה לרגל", היינו, שישנם "רגליים בריאות", עבודה בריאה של קבלת-עול,

ואז עולה לרגל ושואב רוח-הקודש בעת ניסוך

ועד שבסוף חג הסוכות, בשמיני-עצרת, פועלים את אותו עניין שפעלו בסיומו של יום הכפורים¹⁸ באמירת "הוי' אלקינו הוי' אחד" -

כמאמר רז"ל¹⁹ שבשבעת ימי הסוכות היו מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים אומות, מה שאין כן בשמיני עצרת הקריבו רק "פר אחד איל אחד"²⁰, "כנגד אומה יחידה", שאין שם אלא הקב"ה וישראל בלבד, וכמו שכתוב²¹ "יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך",

- וזהו שגם קרבן יום הכיפורים הוא "פר בן בקר אחד איל אחד"²², כיון שאותו "פר אחד איל אחד" שבים הכיפורים הוא בתנועה של עלייה, נמשך אחד

כיון שקיבל "פקודה" ללכת למקום פלוני, לצאת מהמעמד ומצב שנמצא בו עתה, ולילך למקום אחר - אזי עבודתו היא עבודה של "רגל"

המים, ועל-ידי זה יודע הוא "שאיין יכולין לברוח מאת פני הקב"ה", וכן "יש בו כוח התשובה" (כנ"ל..). - שבכוח לשנות את כל סביבתו, ועל-ידי זה את כל העולם כולו (שהרי "כל העולם חציו וכאי וחציו חייב . . עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות"²⁴), שיהיה "הוי' אחד ושמו אחד"²⁵ בכל העולם כולו.

(מהתוועדות ליל ג' חול-המועד תשט"ו.
תורת מנחם כרך טו, עמ' 91*94)

כך בגלוי ב"פר אחד איל אחד" של שמיני עצרת -

והיינו, שבכל מקום ובכל זמן שבו נמצא יהודי, נמצא הקב"ה עמו בגלוי, ובמילא הרי הוא "כל יכול" לפעול כל מה שברצונו, כיון שאינו עושה אלא את רצונו של הקב"ה, ונגד הקב"ה אין שום דבר יכול לעמוד,

ובמילא זוכה גם למילוי כל צרכיו, הן הרוחניים והן הגשמיים - בדוגמת מה שכתב הרמב"ם

18) ראה גם ד"ה ביום השמע"צ תרצ"ו - י"ל בקונטרס הנ"ל (ונדפס שם ע' קצ, ולאח"ז שם ע' 42).

19) סוכה נה, ב. במדבר"ר פכ"א, כד. ועוד.

20) פינחס כט, לו.

21) משלי ה, יז.

22) פינחס שם, ח.

23) ספ"ט.

24) קידושין מ, רע"ב (בשינוי לשון - ע"פ פרש"י שם ד"ה לפי).
רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

25) זכרי' יד, ט.

עבודת יוהכ"פ בבית-המקדש

שנהיה שלוחים לבשר ש"הנה זה בא"

בכל הנ"ל נוסף לימוד מיוחד בנוגע לגאולה שצריכה לבוא תיכף ומיד ממש - על-פי כל הסימנים: ויהי-רצון שכל אחד ואחד מהשלוחים, בתוככי כלל ישראל, ישלים (וכבר השלים) השליחות לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, באופן שיש כבר כתיבה וחתומה טובה לשנה טובה ומתוקה, ויש כבר את כל הברכות ("וזאת הברכה אשר בירך משה גו' לעיני כל ישראל") עם כל אותיות האל"ף-ביי"ת... ובאופן ההולך ומוסיף ואור, "ילכו מחיל אל חיל", עד לברכה העיקרית - כהמשך וסיום הכתוב "יראה אל אלוקים בציון", בירושלים עיר הקודש, הר הקודש, בית-המקדש וקודש-הקודשים - גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח-צדקנו.

ולהעיר, שהגאולה האמיתית והשלימה מודגשת עוד יותר בבואנו מתקיעת-שופר דראש-השנה (ותקיעת שופר במילואה ובשלימותה - בשני הימים דראש-השנה), כפי שאומרים בפסוקי שופרות "והיה ביום ההוא ייתקע בשופר גדול", ומסיימים וחותמים את פסוקי שופרות עם הברכה ותפילה, "תקע בשופר גדול לחרותנו".

ויהי-רצון והוא העיקר - שכל אחד ואחד מאיתנו יהיה "שליח" לבשר לעצמו, בני ביתו ולכל היהודים בסביבתו, ש"הנה זה בא", "הנה אלוקינו זה גו' זה ה' קוינו לו" (ב' פעמים זה), והנה דוד מלכא משיחא, ושאליהו הנביא כבר היה יום לפני-זה בטבריה ובישר אודות ביאת משיח צדקנו.

ויש לומר, שכיוון שמשיח יכול לבוא בכל יום, "אחכה לו בכל יום שיבוא", ואליהו הנביא צריך לבשר ביום שלפני-זה אודות ביאת המשיח - בא אליהו הנביא לטבריה בפועל ממש כל יום ומבשר אודות ביאת המשיח (במיוחד) לאלו שעומדים במעמד ומצב ד"אחכה לו בכל יום שיבוא" - גם אלו שאין אומרים זאת בדיבור (כמנהג חב"ד) אלא חושבים על-זה... וממשיכים ומסיימים את ההכנה ליום-הכיפורים, ועל-אחת-כמה-וכמה העבודה דיום-הכיפורים עצמו - בארצנו-הקדושה, בירושלים עיר-הקודש, בבית-המקדש, עד בקודש-הקדשים, לא רק באופן ד"ונשלמה פרים שפתינו" אלא באופן ד"ותחזינה עינינו (בשוכך לציון ברחמים)", שרואים העבודה דיום-הכיפורים על-ידי אהרון הכהן (מכיוון ש"משה ואהרן עמהם") בבית-המקדש השלישי ("מקדש א-דני כוננו ידיך"), עד בקודש-הקדשים, ששם נעשית העבודה העיקרית והמיוחדת דיום-הכיפורים.

ועוד והוא העיקר - בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש.

(משיחת ז' תשרי, ל"מחנה ישראל", ה'תנש"א. התוועדות תנש"א כרך א, עמ' 66 - מוגה)

מכאן ולהבא - רק טוב הנראה והנגלה

...כבר יצאו ידי-חובת כל עניינים הבלתי-רצויים, וכבר נעשה הבירור והזיכוך כו' בתכלית השלימות. ומכיוון שכן, בוודאי נגמר כבר ה"משחק" ("גענוג געשפילט זיך")... ד"נורא עליה על בני אדם", ומכאן ולהבא - יומשך רק טוב הנראה והנגלה, ובלשון הפיוט (ביום-הכיפורים ובהושענא-רבא) "אוצרך הטוב לנו תפתח", "הטוב לנו בטוב הנראה והנגלה גם למטה ממש", "הטוב לנו", היינו, באותם העניינים הטובים דבני, חיי ומזונא שמוכן ומושג בשכלנו שהוא "טוב"!

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת בראשית ה'תשמ"ח. התוועדות תשמ"ח, כרך א, עמ' 350)

התנא האלוקי רבי עקיבא

על-פי המסורת נהרג רבי עקיבא ביום-הכיפורים • מה ניתן ללמוד מהשינוי שחולל רבי עקיבא בחייו • האם בר-כוכבא היה ראוי להיות המשיח, ועל סמך מה תמך בו רבי עקיבא ובמלחמתו תמיכה בלתי-מסוייגת? • בעקבות התנא שקבע את יסודות התורה שבעל פה

שם עקיבא והראו להריא"ז בחלום אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, סופי תיבות עקיבא בה"א, הלא לא בשמים היא ואין משגיחין בבת קול - כבר שקלו-וטרזו בזה ובכגון דא בכמה מקומות [האריך בזה גם-כן בשם הגדולים לחיד"א מערכת ר' יעקב החסיד ושם-נסמן]. והנקודה בזה היא אשר לא בשמים היא בנוגע לפסק הלכה, מה שאין כן בבירור מציאות, ובכגון דא - לדעת איך היה שמו של רבי עקיבא שעמו מקושרים השמות עקיבא גם בדורות שלאחריו, וקל-להבין.

בהתועדות שבת קודש פרשת בלק תשל"ז (שיחות קודש תשל"ז כרך ב' עמ' 245-243) הוסיף הרבי לבאר את השינוי שמצינו בין דרך כתיבת השם בתלמוד בבלי - ר' עקיבא - באל"ף, ובתלמוד הירושלמי - ר' עקיבא - בה"א.

ותוכן הדברים: תלמוד בבלי ענינו "אור חוזר" ותלמוד ירושלמי ענינו "אור ישר". מצד "אור ישר" אופן הכתיבה צריך להיות בה"א המצביעה על ה' אחרונה דשם הוי' (ספירת המלכות הנמשכת בג' העולמות בריאה יצירה עשיה - ג' הקוין שבציור ה"א - באופן דאור ישר). אחרת הוא הדבר בתלמוד בבלי, כי מצד "אור חוזר" אופן הכתיבה צריך להיות באל"ף שעניינה אתהפכא.

רבי עקיבא היה בן גרים, דבר המצביע על עניין בירור העומת זה, בדוגמת ענינו של תלמוד בבלי. מאידך הרי "כולהו אליבא דרבי עקיבא" דבר

מידי שנה בשנה, ביום הכיפורים, בהגיע הקהל לסדר העבודה שבתפילת מוסף, נזכרים המוני בית-ישראל (על-פי נוסחנו) בסיפור עשרה הרוגי מלכות, וביניהם רבי עקיבא. אולם לא הכול יודעים על מסורת, ולפיה יום הריגתו של רבי עקיבא ויום ההילולא שלו היה ביום הכיפורים עצמו.

וכך נכתב בספר דבר יום ביומו (י' תשרי כב, ב): "בו [=ביום הכיפורים] נהרג רבי עקיבא לדעת סדר הדורות". למקורות נוספים בנושא ראה גם מדרש משלי רמז תתקמ"ד. שיח יצחק (להגר"י וויס) הוצאת מכון ירושלים, ובעוד מקומות.

מזן השמים גילו

במכתב הרבי מכ"א במרחשוון תשי"ז (אגרות-קודש כרך יד עמ' קד) אל אישיות תורנית מסוימת, כותב בין השאר:

...במה שכותב על-דבר הספק [ענין בזה טורי זהב בשמות גיטין מערכת עקיבא, ובברכי יוסף שם, שם הגדולים לחיד"א מערכת ר"צ מוינא - (בשער הכוונות להאריז"ל ענין ספירת העומר ובלקוטיו לש"ס סוף ברכות עקיבא, אבל בלקוטי תורה להאריז"ל לתהלים צז; אור זרוע גו' סופי-תיבות עקיבה) - שאלות-ותשובות חתם-סופר חלק אבן העזר, ומרש"ל ביס-של-שלמה מובא אשר לא דקדקו הסופרים בכתיבת השמות בש"ס] - בכתיבת

על-פי-כן, ראה מעשה ובה לידי החלטה להקדיש ימיו לתורה. והמעשה שראה הוא, אשר טפין טפין של מים נופלות על אבן וחוקקין אותה.

אמר רבי עקיבא: האבן היא מוצקה וקשה, והמים הם רבים, והטפות קטנות. אף-על-פי-כן, כשיתמידו המים ליפול על האבן טפה טפה, מיום ליום, ומשבוע לשבוע ומחודש לחודש, הנה סוף כל סוף יפוצצו המים את הסלע.

על אחת כמה וכמה אם למרות כל הקשיים יחליט ללמוד תורה בכל רצונו, ויתמיד בלימודו מיום ליום ומשבוע לשבוע ומחודש לחודש שנה בשנה, אין כל ספק אשר סוף סוף יגיע למטרתו להיות בן תורה.

וכן עשה, וכן היה, שנעשה רבי עקיבא לגדול בתורה בדורו. ולא עוד, אלא אף שבתחילה היה עני גדול, ונתן דעתו ללמוד תורה ולא פנה אל רהבים, הצליחו ה' וברכו גם בעושר רב.

מזה הוראה ומוסר השכל לכל תלמיד העומד בראשית דרכו בלימוד התורה, ולפעמים נראית לו הדרך ארוכה וקשה, וספק גדול בעיניו אם יצליח בדרך זו, ומה תועלת בה בחיים, כו'.

הנה באו ימי הספירה האלה, הקשורים ברבי עקיבא, ומתירים הספיקות. מזכירים הם לכל תלמיד, אשר אם באמת ובתוקף יחליט ללמוד תורה, ברור הדבר שיצליח; ולא עוד, אלא - גם יצליח בעניניו האחרים, וכמו שאומר הכתוב בפרשת שבוע זה: "אם בחוקתי תלכו" - וכפירוש רש"י "תהיו עמלים בתורה" - "ונתתי גשמיכם בעתם גו'", ויבואו ויתקיימו כל הברכות האמורות שם בפרשה.

בשנת תשי"ז כתב הרבי (אגרות קודש כרך יד עמ' שצח) לתלמיד שהתלונן על קשיי תפיסה בלימודים, דבר שפעל עליו נמיכות-רוח:

במענה על מכתבו מט"ו בשבט ראש השנה לאילנות ונוגע גם לאדם וכמו שכתוב כי האדם עץ השדה, והתוכן בזה אשר בפעולות האדם כמה מהם הם נדמה לעץ השדה לצומח, זאת אומרת שהן באותם הענינים בהם גודל וחונן מבלי לשנות בהם שינוי עיקרי ורק להצמיחן מגרעין שתיל ומשתיל לאילן.

בו כתב אודות התפיסה שלו שאינה מהירה כל כך כתפיסת חבריו בשיבה וכו' אשר זה פועל עליו נמיכות רוח ונפילת רוח ומה יהיה התכלית.

הקשור בלימוד התורה דארץ-ישראל כו'.
על-פי זה מובן מדוע סופי-תיבות ד"אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה" הם "עקיבה" (בה"א), ו"אביר יעקב" הם אותיות "עקיבא" (באל"ף): כשמדובר ב"ישרי לב" המוסב על צדיקים שלכם ברשותם, ועבודתם היא באופן של "אור ישר" - שם "עקיבה" (בה"א), "לישרי לב שמחה";

מה שאין כן כשמדובר ב"אביר יעקב" (המורה על עניין הגבורה, ובגבורה עצמה באופן של "אביר", ובמיוחד כשהשם הוא "יעקב" ולא ישראל) הרי השם עקיבא הוא עם אל"ף, שעניינה אתהפכא ומיתוק הגבורות.

רבי עקיבא ויעקב אבינו

באחת השיחות (לקוטי שיחות כרך כ' עמ' 126) התעכב הרבי על העובדה שיעקב אבינו ירד דווקא לבית לבן, שיא הירידה, כדי שיקויים בו "ויפרוץ האיש מאוד מאוד". יעקב ראה את תכלית המכוון של ירידתו (כלומר, העלייה שתבוא בעקבות הירידה) לכן אמר אז (בבית לבן) "שיר המעלות". וכאן ציין הרבי (בהערה 29):

להעיר ממאמר חז"ל (סוף מכות) דבראותו גודל החורבן והגלות היה רבי עקיבא משחק, ונתבאר בזה (בהדרן על מסכת מכות - לקוטי שיחות כרך יט עמ' 67 ואילך) שהוא משום שדוקא הוא ראה בתוקף הגלות את העילוי שבא מזה בהגאולה. ולהעיר מכתבי הארז"ל שר' עקיבא הוא גלגול (ואותיות) יעקב (ראה ספר הדורות ערך ר' עקיבא סעיף יא).

המים שחקו אבנים

על הנקודה העיקרית שחוללה שינוי בחייו של רבי עקיבא מן הקצה אל הקצה, דיבר הרבי בשיחתו לפני התלמידים הצעירים של ישיבות תומכי תמימים נ.י. ואחי תמימים מערי השדה, בל"ג בעומר תשי"ג (תורת מנחם כרך ח' עמ' 148-149):

מספרים לנו רז"ל, אשר כשנתן רבי עקיבא דעתו ללמוד תורה, לא ידע אז אם יצליח או לא, ומלבד זה היו לו קשיים רבים, כי עני גדול היה וחסר-כל. אף-

והיינו שעבודתם היתה באופן ד"עושיין רצונו של מקום", שהמשיכו את הרצון שלמעלה מהשתלשלות, בבחינת המקום, היינו בסדר השתלשלות. "ומעין זה" - סיים הרבי - "צריך להיות גם אצל כל-אחד ואחד מישראל".

בהזדמנות אחת, בליל ערב חג השבועות בשנת תשט"ו, נשאל הרבי בעניין מה שמופיע בסיום מסכת סוטה "משמת רבי עקיבא בטלו זרועי תורה", הרי הלשון "זרועי תורה" מצינו בגמרא (סנהדרין סח, א) על ר' אליעזר.

והשיב הרבי (תורת מנחם כרך יד עמ' 86):

ידוע מאמר הבעל שם טוב, שכל דבר שיהודי רואה ושומע הוא הוראה בעבודת השם. - והדבר מובן על-פי הידוע שכל דבר הוא בהשגחה פרטית ו"אני לא נבראתי לשמש את קוני", וממילא, כל מה שמראים לאדם הוא הוראה בעבודת השם -

ולכן כששמע רבי עקיבא מעלה זו אצל רבי אליעזר ידע שזו הוראה בעבודתו, וממילא קיבל זאת, כך שגם אצלו נעשית מעלה זו.

תלה לימודו בזכות אשתו

ולהעיר - מציין הרבי באחת מהערותיו (לקוטי שיחות כרך יז עמ' 176 הערה 33) - מהשייכות המיוחדת של רבי עקיבא ל"ביתו זו אשתו", כמסופר בדברי חז"ל (כתובות סג, א) דרבי עקיבא תלה לימוד התורה שלו ושהיה באופן נעלה ביותר (וראה מנחות כט, ב) דמשה "לא היה יודע וכו'", עד ש"כולהו אליבא דרבי עקיבא (סנהדרין פו, א)) באשתו - "שלי ושלכם שלה הוא".

לגבי שירת האזינו (אף שנכללו בה דברי תוכחה) - מציין הרבי (לקוטי שיחות כרך כד עמ' 232) בשולי הגליון:

ובדוחק יש לומר שהשירה בזה היא, כי כאשר רואים קיום נבואה זו, הרי זה מוכיח שגם הנבואה על-דבר הנחמה והגאולה תתקיים (ראה רמב"ן האזינו לב, מ. אברבנאל), ועל דרך הסיום במסכת מכות שרבי עקיבא משחק.

אבל קשה לומר שזו תהיה הוראה לכל אחד, היינו שכן צריך להיות הנהגה והרגש אצל כל אחד

והנה ידוע סיפור רז"ל אבות דרביינתן פ"ו אודות רבי עקיבא שהתחיל ללמוד תורה בהיותו בן ארבעים שנה, ונקודת המפנה היה כשראה שטיפות מים יורדים על אבן טיף אחר טיף סוף סוף נקבו את האבן וכמו שכתוב אבנים שחקו מים, וסופו היה רבן של כל ישראל הקים תלמידים לאלפים ולרבבות, וידוע מאמר רז"ל סתם משנה תוספתא כו' וכולי אליבא דרבי עקיבא (סנהדרין פו, א).

והנה מי הוא זה אשר ערב לבו לדמות עצמו לרבי עקיבא, אבל מאידך גיסא תורתנו שבעל-פה ושכתב אינם קובץ סיפורים ח"ו, כי אם תורה כמשמעה הוראה בחיים לכל אחד מישראל כיון שכל אחד מחויב בתלמוד תורה, ומסיפור הנ"ל מובן שאפילו אם לימוד התורה כדן טפת מים הנופלת על אבן ורואים במוחש שאין רישומה ניכר לעיני בשר כלל וכלל, בכל זה על-ידי תוקף הרצון והתמדה ושקידה ואי התרשמות מפיתויי היצר מגיעים לשיא היותר גדול, והנמשל בהנוגע לתוכן מכתבו מובן.

ויחדול מלהתעמק במדידת תפיסת שכלו, ותחת זה יתקע כח ההתבוננות בלימוד תורתנו תורת חיים וילמוד דוקא בדיבוק חברים, אשר אז קרוב לוודאי שיעבור כאב הראש שכותב אודותו שמרגיש בעת הלימוד, ויבקש את הראשי-שיבה שלו שימציא לו חבר המתאים בשבילו, וכשילמוד מתוך שמחה הנה סוף-סוף יוכל לבשר בשורות משמחות מהצלחתו בלימודים.

מלאכתו נעשית על-ידי אחרים

בהתוועדות ש"פ בהר"ב-בחוקותי תשי"ג (תורת מנחם כרך ח' עמ' 176) אמר הרבי:

...מצינו אצל יחידי סגולה שעבודתם היתה באופן הבירור דתורה, כמו רבי עקיבא ורבי אלעזר בן רבי שמעון, שמלאכתם היתה נעשית על-ידי אחרים - שזהו המעמד ומצב דלעתיד לבוא כמו שנאמר "ועמדו זרים ורעו צאנכם" - שלא הוצרכו להתעסק בדברים הגשמיים, אלא על-ידי פסק בתורה נעשה הדבר בדרך ממילא, כפי שמצינו בהעובדא דרבי עקיבא והמטרונותיא (ראה נדרים י, א ובפירושי רש"י ורבינו ניסים)..

ולהעיר: רבי עקיבא הוא הוא הפוסק דין דואהבת לרעך כמוך הוא כלל גדול בתורה.

בכל הזמנים. ובמכל־שכן מזה שגם שם רוב התנאים היו בוכין מתחלה.

עתה הזמן לגילוי המשיח

מצינו שרבי עקיבא היה סבור שגילוי המשיח יהיה בדורו והיה דורש מהפסוק (בלק כד, יז) "דרך כוכב מיעקב" על שמעון בר כוכבא, באמרו "דין הוא מלכא משיחא" (ירושלמי תענית פרק ד' הלכה ה').

ומבאר זאת הרבי (תורת מנחם כרך ח' עמ' 157):

בנוגע לרבי עקיבא מצינו (נדרים ג, א) ש"מן שית מילי איעתר רבי עקיבא" וידוע (ראה לקוטי שיחות כרך ז' עמ' 342 דיבור המתחיל אנשי אמת) שהוא עניין אות וא"ו (שמספרה שש), דא אות אמת, ספירת התפארת שנקראת אילנא דחיי (למעלה מספירת המלכות, שנקרא אילנא דטוב ורע). אלא שכל זה היה מצד רבי עקיבא, שמצד עצמו גמר את כל עניני העבודה והיה מוכן לגילוי המשיח, אבל הדור כולו לא היה ראוי לכך. ואכן נתברר שבר כוכבא אינו משיח, ולכן קראו לו בר כוזיבא.

"אמנם בדורנו" - סיים הרבי - דרא דעקבתא דמשיחא, לאחרי שהיה כבר גילוי פנימיות התורה - רשב"י, ורבותינו נשיאינו מדור לדור - יהיה גילוי המשיח, דרך כוכב מיעקב, בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים.

תחילת תקופת הגילוי

במענה לשאלה כיצד האמין רבי עקיבא במשיחיותו של בן כוזיבא, והרי לא היו לו הסימנים שמונה הרמב"ם: יקום מלך מבית דוד הוגה בתורה ומצוות וכו' ויכוף כל ישראל וכו' ויבנה מקדש כו' - השיב הרבי בשנת תשל"ב (אגרות־קודש כרך כז עמ' שב):

דעת רבי עקיבא בנוגע בן כוזיבא המלך - אינה סותרת מה שכתב הרמב"ם הלכות מלכים סוף פרק יא - כי היה קא־סלקא־דעתך דרבי עקיבא שזוהי תחלת תקופת הגילוי שלו.

מרד בר־כוכבא - מלחמת מצווה

אגב פולמוס עם אחד מרבני אירופה בדבר שלילת מסירת שטחים מאה"ק לאומות־העולם, הבהיר הרבי את קריאתו המפורסמת לכבוש את דמשק במהלך מלחמת יום־הכיפורים. בין השאר יצא הרבי להגן על כבודו של רבי עקיבא, שהיה מנושאי־כליו של בר כוכבא, כנגד הדעה האומרת שכביכול סיכן רבי עקיבא חיי רבבות יהודים במהלך אותם קרבות.

וכה כתב הרבי בזאת חנוכה תשמ"א (לקוטי שיחות כרך כד עמ' 452):

...בקשתי והפצתי נפשית בסיום "מלחמת יום־הכיפורים" - לסיים ולהשלים הנצחון דצה"ל או על־ידי כיבוש לשעות אחדות של דמשק - באה לאחרי שבאו לידי ידיעות ברורות - על־דבר המצב הפרוע בחזית ההיא ועל דבר הטעמים של המחייבים והשוללים את זה - ומיוסדת אך ורק על־פי ההלכה (עד רדתה אפילו בשבת, אומרת התורה הבא להרגך השכם כו'. ועוד).

לאחרי בקשת סליחה רבה - ארשה לעצמי להוסיף הערה, שלדעתי עקרית היא ועיקר: חס־ושלום חס־וחלילה לאמר על רבי עקיבא - דכולהו - (יסודי תורה שבעל־פה) אליביה - דהורה (ציווה) לרבבות בני־ישראל לסכן נפשם ובפועל מפני טעמים כו'!

הוראה כזו יכולה לבוא אפילו מרב פשוט, ואין צריך לומר כלל וכלל בנוגע לרבי עקיבא - כי אם אך ורק כשהתורה, הלכה ברורה - מכריחה אותו להורות כן. אלא - של"חכמי המשנה" ו"חכמי הגמרא" התוקף לפסוק־דין מהי מלחמת מצווה (או עוד יותר מזה), ואין לו לדין ופשיטא לסנהדרין ועוד יותר מזה "כל חכמי דורו" - אלא מה שענינו רואות (בלשון הרמב"ם שם "ודימה הוא וכל חכמי דורו") - שאז ההלכה מכריחה אותם להכריז שזוהי מלחמת מצווה (ומצווה המיוסדת על ביטול פקוח־נפש) ולהיות "נושא כליו" וכו'. ואין־כאן־מקומו.

יום-הכיפורים

יום-הכיפורים בביאת המשיח

בערב יום-הכיפורים, בסעודת הבוקר, היה הרבי הרש"ב נ"ע משוחח בעניין מסויים בחסידות וב'עבודה'. על-פירוב היה תוכן העניין מוקדש לנושא: איך תהיה העבודה של ערב יום-הכיפורים בביאת המשיח. ופעם אמר: כשמשיח יבוא יהיה בעולם הזה הגשמי גילוי אור אלוקי, כפי שהדבר כעת בעולם האצילות. אז יראו את דבר-ה' המהווה ומחיה את המקום, וכך גם את דבר-ה' המהווה ומחיה את הזמן; בכל יום יאיר הגילוי האמיתי של היום. אז יאיר ה'ובתשעה לחודש" כפי שנאמר מפי הקב"ה.

(ליקוטי דיבורים חלק א, עמ' 264)

י"ג שעות נוספות

הרבי הרש"ב נ"ע היה מוסיף י"ג שעות הכנה לכ"ו השעות של יום-הכיפורים, כך שמספר השעות היה - ל"ט. הוא היה קם באחת וחצי בלילה, ולומד קבלה עד זמן 'כפרות', שהיה בחמש ורבע לפנות בוקר. לאחר 'כפרות' למד עוד זמן-מה ואחרי-כן הלך לטבול במקווה.

(ספר-השיחות תש"ה עמ' 21)

עבודה בזריזות

פעם אחת האריך הרבי הרי"צ בתפלתו בערב יום-הכיפורים. הרבי הרש"ב נ"ע הקפיד על כך ואמר לו: "סדר חדש ב'עבודה'!...! בערב יום-הכיפורים העבודה צריכה להיות בזריזות!".

(ספר-השיחות תש"א עמ' 88)

טבילה במסירות-נפש

כאשר סגרו השלטונות את המקווה ביקטרינוסלב, התחילו לטבול בנהר דנייפר. פעם, בערב יום-הכיפורים שררה צינה עזה ביותר, אך רבה של העיר, הגאון המקובל רבי לוי-יצחק (אביו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו), לא התפעל כלל מן הקור העז. הוא טבל כמה פעמים בנהר, ואחרי כל טבילה יצא והתלבש, שכן נהוג לטבול כמה פעמים בערב יום-הכיפורים.

(מפי השמועה)

שני זמנים

בערב יום-הכיפורים בליובאוויטש היה הבדל ברור בין מחציתו הראשונה של היום לבין מחציתו השנייה, כאילו היו אלה שני זמנים שונים לגמרי בלוח השנה.

(ליקוטי דיבורים א, עמ' 264)

הלכות ומנהגי חב"ד

ערב יום־הכיפורים

כדאי להדליק את 'נר החיים' בבית, כדי להבדיל על 'נר ששבת'¹. לקראת היום הקדוש² מתעטפים בטלית כנהוג, ומברכים עליה לפני השקיעה³. אם יש שהות, יאמר כל אחד לעצמו (לפני פרקי התהילים שקודם 'כל־נדרים') וידוי - 'אשמנו' ו'על־חטא', וכן נהגו רבותינו נשיאינו⁴.

שבת־קודש

י' בתשרי, יום־הכיפורים

ערבית:

אין מדקדקים לומר 'כל־נדרים' מבעוד יום⁵.
אומרים⁶ את תשעת מזמורי התהילים קטו־קכג

שקודם כל־נדרים?

פותחין הארון ומוציאים לפחות שלושה ספרי־תורה⁸. ומצווה גדולה לקנות החזקת 'ספר ראשון'⁹. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו נהג להחזיקו¹⁰.

שני אנשים כשרים פונים עם ספרי־התורה למקום הש"ץ (המצטרף לבית־הדין). עומדים עם ספרי־התורה בסמוך לו, ואין מקיפים את הבימה, ואין עומדים איתם על הבימה¹⁰.

מתחילים: "ה' מלך, תגל הארץ".

"על דעת המקום... בישיבה של מעלה" צריך הש"ץ (כלכד) לומר בקול נמוך, אך באופן שהעומדים סביבו, שהם בית־דין, ישמעו¹¹.

פסוק "אור זרוע" - פעם אחת ובקול רם.

כל־נדרים: גם הקהל אומר זאת בלחש (אך באופן שישמע לעומדים בסמוך), עם הש"ץ¹².

"ויאמר ה' סלחתי כדברך" - אומר הקהל ג' פעמים ואחר־כך הש"ץ ג' פעמים¹³.

הש"ץ מברך 'שהחיינו' בקול רם, והקהל מברך כל אחד לעצמו בלחש, ויזהרו לסיים קודם שיסיים הש"ץ כדי שיוכלו לענות אמן אחר ברכתו¹⁴.

יש להכריז בבית־הכנסת, שמי שבירכו 'שהחיינו' בשעת הדלקת הנרות - לא יברכוה עתה¹⁵.

מחזירים את ספרי־התורה וסוגרים את הארון.

תפילת ערבית:

(7) שם עמ' רב־רג. פעם אחת הורה הרבי לנגן 'ופרצת'.

(8) 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' כא.

(9) סידור אדה"ז. ובהמלך במסיבו' שם עמ' כב, שניתן לסדר

'מכירה פומבית' גם על שאר הספרים.

(10) 'אוצר' שם.

(11) קובץ יגדיל־תורה (ג.י.) גיליון ב עמ' נב בשם הרבי.

(12) שו"ע אדה"ז סי' תרי"ט ס"ג.

(13) ספר־המנהגים עמ' 63.

(14) שו"ע אדה"ז שם ס"ח.

(15) ע"פ ספר המנהגים שם.

(1) ראה פסקי תשובות סי' תרכד הערה 29. (התקשרות תקלו' ע' 14).

(2) יש להיזהר בדיני הרחקות דסי' קצ"ה הן בלילה והן ביום - שו"ע אדה"ז סי' תרט"ו ס"א.

(3) ראה פסקי הסידור אות מב. ואין מסירין אותה בלילה, מפני שהדבר ידוע שאין מתכוונים לשם ציצית, אלא כדי להידמות למלאכים - ע"פ שו"ע אדה"ז סי' יח ס"ד.

(4) לוח כולל־חב"ד, משו"ע אדה"ז סי' תרו"ס ב, למרות שלא נדפס במחזור. אדמו"ר מהורש"ב היה מאריך קצת בווידוי זה ('רשימות' ד, עמ' 17). הרבי היה אומר זאת בקביעות. אבל אין אומרים 'תפילה זכה', 'אוצר' עמ' ר.

(5) שם עמ' רב, למרות האמור בשו"ע אדה"ז סי' תרי"ט ס"ד.

(6) בבית חיינו נהגו לנגן 'אבינו מלכנו' כשהרבי נכנס ברה' וביוה"כ ערב ובוקר, אבל בהתוועדות ר"ה תשד"מ (התוועדות 'תשד"מ ח"א עמ' 27) חידש הרבי, שבהתקרב מועד הגאולה האמיתית והשלימה, שבה מודגש ש"המעשה הוא העיקר", יש להימנע מלנגן 'אבינו מלכנו' בזמן שאין אומרים זאת בפועל בתפילה, עיי"ש.

ואינו צריך לבצוע על לחם משנה. אבל אומר בברכת המזון 'יעלה ויבוא', ואומר "ביום-הכיפורים הזה, ביום סליחת העון הזה, ביום מקרא קודש הזה"²¹. מחנכים את הילדים (בנים ובנות) - הבריאים מגיל תשע והכחשים מגיל עשר - להתענות לשעות. ובזמננו אין מדקדקים שיתענו בני שתיים-עשרה ובנות אחת-עשרה כל היום²². מנהג רווח שגם הילדים מתענים בליל יום-הכיפורים²³.

ילדים הזקוקים לאכילה ביום הקדוש, יש להשיג עליהם שלא יאכלו אכילה גסה, ושיברכו כדין²⁴. היוצא לבית-הכיסא בליל יום-הכיפורים אחר התפילה, יגיע במקומות המכוסים כדי שיצטרך ליטול ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו ולברך 'אשר יצר' בידיים טהורות. אבל ביום, די בכך שעשה צרכיו (אף ל'קטנים'), כדי ליטול כאמור, מכיוון שצריך להתפלל אחר-כך²⁵.

הכיפורים - ראה 'שיעור מקווה' עמ' קפא. 'מדות ושיעורי תורה' עמ' רמט. מאחר ש-30 סמ"ק אינם 30 גרם (ראה קובץ יגדיל-תורה, ברוקלין, גיליון סה סימן טד), הרי ממוצע-הצפיפות בלחם לבן הוא 0.4 (12 גרם), בלחם אחיד 0.6 (18 גרם), וניתן ורצוי לדחוס את הלחם וכד' לכלי-המדידה ככל האפשר. לעומת זה, בפירות וירקות המשקל שווה בערך לנפח. (21) שו"ע אדה"ז סי' קפח סי"א; תרי"ח סי"ח (בשער-הכולל פל"ד ס"ט כ' שבסידורו פסק שלא לומר זאת, אבל בפסקי הסידור אות קפה נחלק עליו). ואם שכח לומר 'יעלה ויבוא', ונוכח אחר שסיים ברכת 'בונה ירושלים' - לא יחזור (קיצשו"ע סי' קלג סי"ח. משני"ב סי"ס זה).

(22) שו"ע אדה"ז סי' תרט"ז סי"ה וסי"א.

(23) בנטעי גבריאל פל"ו הע' כב מביא מקור לזה מכל-בו הל' ת"ת אות עד, א"א מבוטשאטש סי' תרט"ז ועוד (אבל אם צריכים לכך, לכאורה אין מקום לזה) וראה באלף-המגן למט"א סי' תרט"ז ס"ק ה.

(24) אג"ק אדמו"ר מהור"י"צ ח"ז עמ' ב.

(25) שו"ע אדה"ז סי' תרי"ג ס"ד-ה. העירני ח"א ששם מדובר על היוצא לצרכיו סתם, אבל היוצא מבית-הכסא חייב מדינא בנט"י במים (כנפסק במהדוק סי' ד סי"ח [אף שאי"ז אוסר עליו לברך במצבו - ראה סדר ברה"נ בסופו]. משא"כ הטיל מים ולא שפשו ואף יצא לגדולים ולא נגע בידו לא נוכר שם, כיוון שאינו אלא משום 'הכון' לתפילה, כמבואר כאן, וראה גם סי' ז ס"ב וסי' צב ס"ג) ולכאורה תלוי בפלוגתא אם בית-הכסא דידן יש לו דין ביה"כ קבוע לעניין זה (ראה הנסמן בשו"ת יבע אומר ח"ג חאו"ח סי' ב), ויש לברר אם המממיר בזה רשאי להקל ברחיצה ביה"כ.

במטה-אפרים סי' תרי"ג כ' שהנוטל בכל השנה ג"פ יכול גם עתה ליטול כך, והובא בכמה ספרים ללא חולק. ולפ"ז ניתן

קבלת שבת. מתחילים 'מזמור לדוד'. כגוונא. חצי קדיש. ברכו.

"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" - אומרים בקול רם¹⁶.

אחר שמונה-עשרה: ויכולו. מגן אבות, ובו אומרים "המלך הקדוש", וחזותים "מקדש השבת". 'יעלה תחנונו', וכל הסליחות והווידוים. אין אומרים 'אבינו מלכנו'.

לדוד מזמור. קדיש תתקבל. מזמור לדוד ה' רועי. חצי קדיש. ברכו. עלינו. קדיש יתום, ארבעה מזמורי תהילים א"ד (באמירת שמות הוי"ה שבהם, מכוונים שניקוד כל שם הוא כמו בתיבת 'בְּבְרִית', כנדפס במחזור), קדיש יתום. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנהיג לומר אחר-כך את כל התהילים (מתחילתו, אף שכבר אמרו קודם את הפרקים א-ד)¹⁷.

קריאת-שמע שעל המיטה - כמו בכל שבת ויום-טוב. 'ברוך שם...' - בקול רם. אין אומרים תחנון ו'על חטא'¹⁸.

קודם השינה אומרים תשעה מזמורי תהילים: כד-קלכ"ב¹⁹.

מי שנאלץ לאכול ביום-הכיפורים²⁰ אינו מקדש

(16) שו"ע אדה"ז שם ס"ט.

(17) 'אוצר' עמ' ריב"ג [בס' שבח-המועדים עמ' 46 הביא שהוא מנהג ותיקין, משל"ה מסכת יומא], ושם: שהרבי היה יושב במקומו ומסיים התהילים עם הציבור, ובסיימו, נעמד ואומר היהירצון שלאחר אמירת תהילים בשבת ויו"ט. [יש מוסרים: לפעמים ראו שעמד ופתח הסידור, וקרא ק"ש שעל המיטה עם הפרקים שלפני השינה, ואז יצא מביהכ"נ]. בצאתו, כמדומה שאינו מאחל 'גמר חתימה טובה' וכדומה.

(18) ספר-המנהגים עמ' 59. במחזורים דלהלן בהערה הבאה, נדפס לומר נוסח 'ריבון העולמים' בסוף ק"ש, ואכן י"א (בשם הרה"ח רש"ח קסלמן ע"ה) זאת גם בשבת ויו"ט, מפני שהזכרת העיון שם אינה אלא סיפור דברים. כיוון שאין משכימים לתיקון חצות, צ"ל עד 'ובבטח', ואח"כ כנראה: "כי אתה... שומע תפילה", ואולי גם פסוק "תורה ציונה..." אבל מסתמא לא "אעירה שחר".

(19) ספר-המנהגים עמ' 54. משמעות 'קודם השינה' (ולא 'קודם קריאת-שמע שעל המטה') היא, לכאורה, בזמן הקרוב ביותר לשינה (לפי אדה"ז) שאין מפסיקין במאומה בין ברכת 'המפיל לשינה). ובמחזור השלם, הוצאת קה"ת כפר-חב"ד, ימי הסליחות תשמ"ז ושלאח"ז, נדפסו המזמורים הללו לפני ברכת 'המפיל'. וראה לעיל הערה 18.

(20) לענין שיעורי (כמויות וזמני) אכילה לחולה וכו' ביום-

שחרית:

ייטול ידיו רק עד סוף קשרי אצבעותיו. לאחר שניגב ידיו, מעביר המגבת על-גבי עיניו, להעביר מהן חבלי שינה. אם עיניו מלוכלכות, מותר לרחצן להעביר הלכלוך ולא יותר.²⁶

הכהנים נוטלים ידיהם עד פרק הזרוע.²⁷

אין מברכים "שעשה לי כל צורכי"²⁸.

"כל מי שמכוון בעת התחלת 'אדון עולם', כתב ר' יהודה חסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון, 'ערב אני בדבר שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרג על תפילתו, ואין לו שטן ופגער-ע בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילתו, ואויביו נופלין לפניו'²⁹. הרבי עמד באמירת הפיוטים 'האדרת והאמונה' ו'לא-ל עורך דין' בחזרת הש"ץ.

"אבינו מלכנו, זכור רחמיך" בכל תפילות היום.³⁰

בשחרית, לאחר לבישת הבגדים, ליטול ידיו שוב עם מגבת כנהוג כל השנה (אלא שרק עד קשרי אצבעותיו) כדי לברך ברכות-השחר. ובפסקי תשובות סי' תרי"ג הע' 8 הוכיח שבשחרית לפני התפילה יש ליטול עד הפרק. ובשו"ע מהדו"ת סי' ד סו"ס א הביא רק "עד הפרק", ובסידור בסדר הנטילה שבתחילתו כתב "שכל נטילה הפסולה לסעודה אין לברך עליה בשחר". חולה וקטן נוטלים ידיהם לסעודה עד הפרק (פסקי תשובות סי' תרי"ג הערה 6, נטעי גבריאל בשו"ת שבסופו סי' יד-טו וש"נ. אף שמהאמור בקשר לנט"י דכהנים, לקו"ש ח"ט ס"ע 386, אין ראייה, כיוון ששם בשו"ע סי' קכח ס"ח אין דעה ליטול עד סוף האצבעות. אמנם גם בסדר נט"י לסעודה שבסידור ס"א ג"כ לא הביא כלל דעה זו).

26) שם ס"ב. לענין נט"י – גם ספר-המנהגים עמ' 59, וביאורו בא"ק ח"ג עמ' קמו.

27) לקו"ש ח"ט ס"ע 386, ממט"א תרי"ג ס"ח (ובס"ל תרכ"א סי"ז, **שהלויים** נוטלים רק עד סוף קשרי אצבעותיהם) וראה אלף-למטה תרי"ג ס"ק ט, שבח-המועדים עמ' 50 וש"נ.

גם בנטילת ידיים שחרית יטלו הכהנים עד פרק הזרוע (כדעת הקיצור שו"ע סי' קלג ס"ז – הוראת הרב, 'אוצר' עמ' ריז. וראה דיון בזה בקובץ 'הערות הת' ואנ"ש' כפר-חב"ד, גיליון קעב עמ' 31-28), ומ"מ ישבו ויטלו ידיהם לסירוגין במוצאי יוה"כ"פ (לקו"ש שם).

28) סידור אדה"ז. ראה סקירה בנושא זה בס' 'חקרי מנהגים', עמ' קפה, וש"נ.

29) ד"ה אדון עולם תש"ג סו"ס א – ספר המאמרים תש"ג עמ' 11 "איתא בספר אליה רבא סי' מו ס"ק טו בשם המהרש"ל ז"ל "מצאתי, כל מי... אך לא נתפרש מתי יש לכוון, ולפי המבואר בסד"ה זה, העניין שייך במיוחד לימים אלו.

30) ספר המנהגים, מחזור השלם. הטעם שאומרים זאת אף בשבת כשאר הסליחות והתחינות, כיוון שהוא מנוסח הברכה (משא"כ 'אבינו מלכנו' הנאמר כעניין בפ"ע) – שו"ת הריב"ש

בסיום חזרת הש"ץ (אין אומרים 'אבינו מלכנו'): קדיש תתקבל. שיר של יום ליום השבת, הושיענו, לרוד ה' אורי, קדיש יתום.

קריאת התורה: בפתחת הארון להוצאת ספר-תורה אומרים שלוש פעמים י"ג מידות, ואחר-כך "ריבוננו של עולם", ככתוב במחזור.

מוציאים שני ספרי-תורה. בספר הראשון קוראים לשבעה עולים בעבודת היום שבפרשת אחרי, מניחים את הספר השני ואומרים חצי קדיש, הגבהה וגלילה. בספר השני קוראים למפטיר בפרשת פינחס: "ובעשור לחודש", הגבהה וגלילה. הפטרה: "ואמר סולו סולו".

קוראים בתורה, חוץ מן המפטיר³¹, בניגון המיוחד לימים הנוראים, וכן גם באמירת 'יעזור', קריאת העולים לתורה, ברכות התורה, ו'מי שבירך'³². לאחר ברכות ההפטרה: יקום פורקן הראשון והשני, מי שבירך. הזכרת נשמות.

הזכרת נשמות: בהזכרת נשמות אומרים "בן/בת פלונית"³³.

מי שיש לו אב ואם – יוצא מבית-הכנסת בזמן הזכרת נשמות³⁴. אָבֵל (רח"ל) בשנה הראשונה למות אביו או אימו, נשאר בבית-הכנסת, אבל אינו אומר

סי' תקי"ב, שהוא מקור דברי הרמ"א סי' תרי"ט ס"ג וש"ע רבינו שם סי"א, הובא בביאור הגר"א שם ס"ק ט.

31) ודלא כמנהג העולם, 'אוצר' עמ' רכ.

32) הנוסח ב'מי שברך' זה היום: "מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב, הוא יברך את (פלוגי בן פלוגי) בעבור שעלה לתורה לכבוד המקום ולכבוד התורה ולכבוד השבת ולכבוד יום-הכיפורים, בשכר זה הקדוש-ברוך-הוא ישמרהו ויצילהו מכל צרה וצוקה ומכל נגע ומחלה, וישלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו עם כל ישראל אחיו, ונאמר אמון" (שער הכולל פכ"ו ס"ה, 'אוצר' שם).

33) סידור 'תורה אור' עמ' 259, 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' קסו. כה"ח סי' רפד ס"ק לו ע"פ זוהר ח"א פד, א. ועצ"ע: כשהזכרתי (בפתק) נפטרי לפני הרב, ביקשני (רק) את שם אביו; במצבות רבותיו נשיאיו, ככל בני אשכנז, נזכר רק שם האב (ורק אצל הרבניות – שם האם תחילה); כשנפטרה ר' ק' לוי יצחק נ"ע אבי הרבי – ביקש הרבי מכולל חב"ד שילמדו משניות עבורו, והזכיר רק את שם אימו (תולדות לוי יצחק, מהדורת תשנ"ה, ח"ג עמ' 769).

34) קיצור שו"ע קלג,כא. ולכאורה גם מי שיש לו הורים ונפטר לו רח"ל בן או בת נשאר לומר יזכור, ועכ"פ כשאין אחרים שיאמרו עבורו, ועיין.

יזכור³⁵. אחר־כך אומרים "אב הרחמים". גם מי שאינו מזכיר נשמות אומר "אב הרחמים"³⁶.

אם יש מילה בבית־הכנסת, מלים קודם 'אשרי'. ומברכים על הכוס ומטעימים לתינוק הנימול, חוץ ממה שנותנים לו לטעום כשאומרים "ברמיך חיי". אם המילה מחוץ לבית־הכנסת - יחזירו את ספר־התורה לארון הקודש לפני שיוצאים³⁷.

ונתנה תוקף: (באמירת פיוט זה עמד הרבי) המנהג הרגיל בין אנ"ש: הש"ץ מתחיל בקול, והקהל אומר את שני הקטעים הראשונים - עד "ומי ירום". אחר־כך חוזר הש"ץ בקול מ"כבקרת" עד "ומי ירום", ואז אומר הקהל בקול רם "ותשובה... הגזירה", והש"ץ חוזר זאת בקול רם. שוב אומר הקהל "כי כשמך... וכחלום יעוף", והש"ץ אומר (או על־כ־לפנים מסיים) את הקטע בקול, ואז אומר הקהל בקול רם "ואתה הוא... וקיים", והש"ץ חוזר זאת בקול רם, ואז אומר הקהל "אין קצבה" עד גמירא. הש"ץ מסיים את הקטע בקול, ומתחיל "כתר"³⁸.

ואנחנו כורעים: מכינים מגבות וכדומה כדי לפורסן, להפסיק בין פני המשתחווים בעלינו³⁹

וב'הכהנים' לבין הקרקע. **סדר עבודה:** בשנים הראשונות, עמד הרבי ב'סדר העבודה', וישב רק לאמירת פיוט "כאוהל הנמתח".

"אתה כוננת" צריך הש"ץ לומר כך: להכריז 'אתה', להפסיק קימעא, ואחר־כך להמשיך ולומר "כוננת עולמך"⁴⁰.

"מה שאומרים בסדר עבודה... 'חטאו, עו, פשעו... בני־ישראל' - אנו מדמין עצמנו כאילו אנחנו אותן 'בית ישראל', ויפה עושים המכים על ליבם כדרך שעושים באמירת 'אשמנו'⁴¹. לאמירת 'הכהנים' עמד הרבי ממקומו (וכן לקטעים נוספים, גם בשנים שישב ברוב 'סדר העבודה').

הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: בכריעה - תחילה כריעה על ברכיו וגודלי רגליו. אחר־כך, על גודלי ידיו, וההשתחוואה (מתרומם מברכיו. במצחו מגיע עד הרצפה, ונשאר עומד על אצבעות רגליו וגודלי ידיו)⁴².

יש אומרים שראו שהרבי נהג לומר בכל שבת את 'ולקחת סולת' ואת שש הזכירות לפני שיעור התהילים (ודלא כנרפס במחזור השלם).

לאחר מוסף - תהילים כ', יום יו"ד בחודש, והפרקים קלג־קמא. קדיש־יתום.

בין תפילת מוסף לתפילת מנחה מפסיקים. אם אפשר, לכל הפחות שלושת רבעי שעה⁴³.

מנחה: וידבר וקטורת. אין אומרים 'אשרי' ו'בא לציון', ולא 'ואני תפילתי'.

קריאת התורה במנחה - בנגינת הטעמים

35) הוראת הרבי בחוברת 'תוכן עניינים' - לה"ק - גיליון נו, חג הסוכות תשכ"ה (והיא 'משנה אחרונה' כלפי המובא ב'שערי הלכה ומנהג' יו"ד עמ' שפג' לומר באופן שלא יהיה ניכר, וחבל שנשמטה שם), הובאה בשלימותה ב'אוצר' עמ' רכא"ב.

36) הוראת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע - 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' נח. ושם, שפעם בשנת תשי"י הורה הרבי למוכיר הרי"ל שי' גרונר שיאמר זאת.

37) לוח כולל־חב"ד, ע"פ שו"ע אדה"ז סי' תרכ"א ס"ה. (מש"כ שם לומר איזה מזמור, צ"ע, שהרי הש"ץ אומר פסוקי 'ידעתי... לפני הקדיש).

38) המתפלל במניין (נוסח פולין) שאומרים 'כתר' בכל תפילות היום, לכאורה יענה עמהם כנוסחתם, ע"פ פשוט לשון האריז"ל "לומר כל נוסח הקדושה עם הש"ץ מלה במלה" (שו"ע אדה"ז סי' קכה סו"ס א. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ו חאו"ח סי' י' סוף אות ד).

39) הנה 'עלינו' הוא חלק בלתי־נפרד מהתפילה (וכש"כ בר"ה), ולפלא שנפוץ שלאחר הכריעה הש"ץ והציבור מסיימים אותו **בלחש**. ולפי הלשון במחזור השלם אודות הפסוקים שאומרים "כקבלה מהרוקח" ברור שהש"ץ ממשך נוסח עליו בקול, ואז אומר זאת הציבור בלחש (אמנם במהרי"ל ובד"מ ש"ל לאחרונה מכת"י ודפוסים ראשונים לא הביאו כלל נוסחא כזו - שמקורה בתיקון השער הכולל פ"ג ס"ק יג - אלא כהנוסח בקצת מחזורים ובמהרי"ל שדחה שם, שכאשר **קהל** אומר

הוא אלקינו, יאמר הש"ץ פסוקים אלו. ואולי היה המנהג שלאחר שהש"ץ מסיים לאומרו בקול, אומרים זאת הציבור, ואז יאמר אותן פסוקים. וע"ע).

40) סה"ש תש"ד עמ' 26-25.

41) שו"ע אדה"ז סי' קיג סו"ס ג.

42) רשימות' ד' עמ' 10. וראה 'אוצר' עמ' קלב.

43) ספר־המנהגים עמ' 59. אדמו"ר מהורש"ב ואדמו"ר מהוריי"צ למדו ביהכ"פ את כל שיעוריהם הקבועים, גם השיעורים בנגלה, אבל על לימוד משניות וגמ' מסכת יומא כתב הרב: "לא ראיתי שרבים נוהגים כן... אפילו לא **מספר** ניכר כלל. ובדבר הרגיל ונעשה בפרסום, לא ראינו - ראיה" (ואת למרות האמור בשו"ע אדה"ז תרכא, טז) - 'אוצר' עמ' רלא"ב.

הרגילה⁴⁴.

אין נשיאת כפיים במנחה⁴⁵, והש"ץ אומר:
"אלוקינו ואלוקי אבותינו, ברכנו..."

אין אומרים 'אבינו מלכנו' ולא פסוקי 'צדקתך'.
קדיש תתקבל, לדוד ה' אורי, קדיש יתום, ואין
אומרים 'עלינו'.

נעילה: זמן תפילת 'נעילה' מתחיל כשהחמה
בראש האילנות, היינו קרוב לתחילת השקיעה⁴⁶.

לפני 'אשרי' פותחים את הארון, ונשאר פתוח עד
אחרי התקיעה⁴⁷.

בחצי קדיש שלפני תפילת נעילה ובקדיש תתקבל
שאחריה, אומרים "לעילא ולעילא מכל"⁴⁸.

בנעילה אומרים "חתמנו" (במקום "כתבנו"),
"וחתום" (במקום "וכתוב"), "ניזכר ונחתם" (במקום
"ניזכר ונכתב").

בנעילה יש לומר - "שבתות... כס", כמו
במנחה⁴⁹.

אומרים "היום יפנה" גם אם כבר העריב היום⁵⁰.
כפיוט "ה' ה' - אזכרה אלוקים ואהמיה", כמדומה

שאומרים י"ג מידות רק בפעם הראשונה (ולא כפזמון
בין בית לבית).

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נהג לומר "ואוצרך הטוב
לנו - תפתח", עם הפסק לפני תיבת "תפתח", ו"לנו"

נמשך למעלה⁵¹.

אין נשיאת כפיים, אפילו עוד היום גדול⁵².

אומרים 'אבינו מלכנו' ואומרים "חתמנו".

באמצע קדיש תתקבל, אחרי 'אדמו"ר בעלמא
ואמרו אמין', מנגנים 'מארש נפוליון'⁵³, ואחר-כך
תוקעים תקיעה אחת⁵⁴.

מעיקר הדין מותר לתקוע אפילו בין השמשות⁵⁵.
אבל כמה פעמים אירע בבית-המדרש של כ"ק אדמו"ר

נשיא דורנו, שהש"ץ סיים תפילת נעילה לפני צאת
הכוכבים, והאריך כ"ק אדמו"ר בניגון "אבינו מלכנו"

וניגון 'מארש נפוליון' עד צאת הכוכבים⁵⁶. ומאחר
שהמזון העם סומכים על התקיעה ומסיימים מיד

אחריה את הצום, יש להיזהר בכל מקום שלא לתקוע
לפני צאת הכוכבים.

מוצאי יום-הכיפורים:

כתב כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו: "המנהג 'שהש"ץ
במוצאי יום-הכיפורים צריך להיות מי שיש לו אב

ואם' - לא ראיתיו. ובבית-הכנסת כאן אין נוהגין
כן"⁵⁷.

תפילת ערבית⁵⁸ והברלה - בקיטל וטלית, אבל
בכובע, והטלית על הכתפיים⁵⁹.

מי ששכח ואמר 'המלך הקדוש' או 'המלך המשפט'
אינו חוזר⁶⁰, אבל אם אמר 'זכרנו לחיים' פוסק ומתחיל

52) ספר-המנהגים (שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ג ס"ה, כדעת הרמ"א
שם). וראה 'אוצר' עמ' רמ. וצ"ע שבלוח כולל-חב"ד מוזכר
'נשיאת כפיים' (כדעת השו"ע וכו' ומנהג ירושלים, אף שבפועל
גם שם אין אנ"ש נוהגין בזה. וראה נטעי גבריאל ר"פ סה.
'התקשרות' גיליון תרמ"ט עמ' 16).

53) ספר-הנינונים, ניגון קע.

54) ספר המנהגים.

55) שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ג סעיף יא.

56) 'אוצר' עמ' רמב, והוא מלוח חב"ד תשנ"ג.

57) אנ"ש - 'אוצר' עמ' רמב. המענה בא לשלול מנהג שהיה רווח בין
אנ"ש - 'אוצר' עמ' רמה.

58) המתפלל במניין מנוסח אחר, ומייד אחרי 'תתקבל'
מתחילים ערבית - לכאורה עליו לסיים תחילה את 'אין

כאלוקינו', 'עלינו', 'אל תירא' ו'אך צדיקים', ואת ט' פרקי
התהילים, ורק אחר-כך יתחיל להתפלל ערבית - למרות שעל-

ידידה הוא מפסיד את הקשר בין 'ברכו' לברכות ק"ש (ראה
שו"ע אדה"ז סי' נד ס"ג. משנ"ב סי' רלו ס"ק א). זאת ע"פ

מנהגו שאין "מהפכין הצינורות", וק"ו כאן, שהרי תפילת
ערבית שייכת כבר ליום הבא.

59) ספר המנהגים.

60) שיע"ת סי' קיח ס"ק א. דה"ח סי' לג. מו. עב.

44) 'אוצר' עמ' רלג.

45) יש לברר אודות ה"ג מדות הנאמרות בקטע "יום קוראי
בשמך" שבסיום ה'סליחות' בחזרת הש"ץ דמנחה, שנדפסו
באותיות רגילות ולכן אין אומרים אותן בקול יחד כנהוג תמיד
באמירת י"ג מידות (והרי זה דבר הנאמר בציבור דווקא). ושמא
יש לאומרן, ע"פ הנהגת הרבי לומר לעצמו י"ג מידות כל זמן
שהציבור 'עסוקים באותו עניין' כמובא ב'התקשרות' גיליון
תקל"ד עמ' 16 הערה 18.

46) שו"ע אדה"ז סי' תרכ"ג ס"ב. ראה בסה"ש תורת-שלום עמ'
35, שתפילת נעילה מקבל כל אחד מישראל מלמעלה כוחות

מחודשים לגמרי, כוחות גשמיים ומכל-שכן רוחניים, עיי"ש.
47) ספר-המנהגים עמ' 64. לוח כולל-חב"ד.

48) ספר המנהגים.

49) ספר-המנהגים, מחזור השלם.

50) ספר המנהגים.

51) שמועות וסיפורים ח"א עמ' קז, וכך מפוסק ומוסבר גם
בסה"מ תרפ"ז ס"ע כא. ובלקו"ד ח"א דף נט, א איתא מהאי-

טעמא לעשות אתנחתא אחר תיבת 'אוצרך'.

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע היה מדייק (רק בהבדלה זו) לעשות הבדלה בעצמו⁶⁸.

בכל השנה אין נותנים לאחר לשתות מהשיריים של כוס הבדלה (אלא-אס"כ בירכו עליו ברכת המזון), מה שאין כן במוצאי יום-הכיפורים אפשר לתת.

אחרי הבדלה מקדשים את הלבנה - בחגירת אבנט ובסידור [אבל לא-דווקא בטלית וקטל⁶⁹], ונכון לשטוף את הפנים ולנעול נעליים לפני-כך⁷⁰.

אומרים 'וייתן לך'.

במוצאי יום-הכיפורים - סעודה חשובה⁷¹. עריכתה בהרחבה ממשיכה גשמיות על כל השנה⁷². טובלים פרוסת המוציא ברבש⁷³, אבל על השולחן שמים גם מלח⁷⁴.

אין מברכים "שעשה לי כל צרכי", עד למחר בברכות השחר⁷⁵.

הערב מתעסקים או על-כל-פנים מדברים על-דבר עשיית הסוכה⁷⁶.

ואמר הרבי: "רוב ישראל - ואני בתוכם - אינם נזהרים בזה במעשה בפועל, ויוצאים גם עתה ידי חובת העניין על-ידי דיבור בזה"⁷⁷.

יו"כ אפילו כשחל בחול י"א שצריך לחזר אחריו (סי' רחצ, שו"ע אדה"ז ס"ב).

68 'אוצר' עמ' רמח. וראה במכתבו של הרה"ח הר"ל שי' גרונר ב'כפר חב"ד', גיליון 918 עמ' 94.

69 ראה אופני הנהגה שונים ב'אוצר' שם.

70 לוח כולל-חב"ד. כנראה כדי לקיים קידוש לבנה בשמחה (כמ"ש ברמ"א ס' תכו ס"ב). ובת"ב הוסיף שם גם לשטוף פיו (וראה בנטעי גבריאל יו"כ פרק סח הע' ה שהביא מהרה"צ בעל ה'בית ישראל' מגור, שהתיר על השוטפים פיהם במוצאי יו"כ, לאחר שהפה התפלל כל היום בקדושה. ובספרו על בין המצרים פרק פז ס"ז הביא מהחיד"א לרחוץ פניו וידיו לפני קידוש לבנה, ונט"י השמיט שם, למרות שבספרו על יו"כ שם הביא זאת מהבן-איש-חי בת"ב!).

71 שו"ע אדה"ז שם ס"ט, 'המלך במסיבו' ח"א עמ' רמו. וראה 'אוצר' עמ' רנ.

72 לשמע'אזון עמ' 145 בשם כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. וראה 'אוצר' עמ' רנא.

73 'היום יום' ח"ב (הוספות ל'היום יום' המתורגם ללה"ק - קטע מס' 21).

74 שו"ע אדה"ז ס' קסז ס"ח.

75 ספר המנהגים עמ' 59.

76 ספר המנהגים.

77 סה"ש תש"נ ח"א עמ' 41. וראה 'רשימות' שם. 'המלך

'מלך עוזר', ואם כבר אמר "וכתבנו בספר החיים" - גומר תפילתו, ומתפלל שוב בתורת נדבה⁶¹.

במוצאי יום-הכיפורים אומרים: 'גוט יום-טוב'. ובליובאוויטש, באולם הקטן, הכריזו זאת⁶².

"מי שכבה נרו ביום-הכיפורים... תקנתו שידליקנו שוב במוצאי יום-הכיפורים ולא יכבנו עוד אלא יניחנו לדלוק עד גמירא, וגם יקבל עליו שכל ימיו לא יכבה נרו במוצאי יום-הכיפורים, לא הוא ולא אחר, אלא יניחנו לדלוק עד גמירא"⁶³.

צום יום-הכיפורים הוא כ"ו שעות⁶⁴, ויש להקל בזה ולצום קצת יותר מכ"ה שעות⁶⁵.

קודם הבדלה וקידוש לבנה צריך ליטול ידיים שלוש פעמים לסירוגין עד פרק הזרוע, כמו נטילת ידיים שחרית ביום רגיל, אבל בלא ברכה. וגם הכהנים, שכבר נטלו ידיהם לנשיאת כפיים עד פרק הזרוע, אף אם נטלו אז לסירוגין, צריכים ליטול ידיהם כנ"ל⁶⁶.

הבדלה - יין, בשמים, נר, הבדלה. ומברכים דווקא על נר ששבת (שדולק מערב יום-הכיפורים). בבית מדליק עוד נר מהנר ששבת בביתו ומברך על שניהם. ואם אין בביתו נר ששבת יביא מבית-הכנסת, וידליק נר אחר ממנו ויברך על שניהם. ואם אי-אפשר, יברך על נר שהודלק מנר בית-הכנסת⁶⁷.

61 קצוה"ש סי' כא ס"ד ובבדה"ש שם ס"ק ט.

62 ס' המנהגים. בליובאוויטש - סה"ש תרצ"ז עמ' 155 (כאחד מ'המנהגים המקובלים, שיש להם יסוד').

63 שו"ע אדה"ז סי' תרי ס"ח.

64 סה"ש תש"ה עמ' 21: "הטעם ידוע". והעיר הרבי שם: "כנגד שם הוי"ה - מרשימות שיחות כ"ק מו"ח אדמו"ר". ונמצא ברשימות' ד' עמ' 18, עיי"ש.

65 אג"ק ח"י עמ' רצו (ע"פ המכתב המקורי, הגרש המופיע בו אחר תיבת "שלדדי", הוא טה"ד. וא"כ, תיבה זו משמעה: לדעת הרבי).

66 לצורך שלילת התפשטות הטומאה לאחר סור קדושת היום - לקו"ש ח"ט עמ' 386. עושים זאת רק כעת, עם תום שעות הצום, ולא לפני ערבית (וכיוון שעסוקים בתפילה, א"צ כלל ליטול ידים אז). 'הירירין' דשחרית, אינם שייכים עתה (וראה רמב"ם הל' איסורי-ביאה פ"ט הל' לח), ולכן א"צ לשטוף פיו.

67 שו"ע אדה"ז סי' תרכד ס"ה'ו ("ואפילו אם חלי יום-הכיפורים בשבת, אין מברך במוצאי שבת אלא על האור שהודלק מערב יום-הכיפורים, כדי להראות שיום זה הוא מקודש, ששבת מן האור"). במוצ"ש רגיל אין צריך לחזר אחר האש, אבל במוצאי

יום־טוב (ובחור'ל עבור שני הימים ושבת־קודש שלאחריהם).

עורכים מגבית ומחלקים את 'צורכי החג' לחג־הסוכות לאלו הנצרכים (בדומה ל'מעוץ חייטים' לחג־הפסח). וכן מחלקים ד' מינים (שצריכים להיות 'לכם'), ומה טוב להשתדל שלכל אחד ואחד תהיה סוכה משלו.

בניית הסוכה:

סיפר הרבי: "כ"ק מו"ח אדמו"ר (מהוריי"צ) וכן אאמו"ר (הרה"ג והרה"ח המקובל ר' לוי־יצחק) לא עסקו בעצמם בעשיית הסוכה⁸³. אם כי מסופר שהרבי השתתף בעצמו בבניית הסוכה בביתו, על־ידי זריקת כמה ענפים של סכך.

מכיוון ש'תשבו כעין תדורו' - צריכה להיות לכל משפחה סוכה לעצמה, בדוגמת מה שבכל השנה היא גרה בדירה משלה. ובפרט שגם עשיית הסוכה היא מצווה, ובכיוצא בזה 'מצווה בו יותר מבשלוהו'⁸⁴.

אין שום הידור שתהיה הסוכה מחוץ לבית דווקא, אלא אפשר להסיר את החג ולהניח סכך⁸⁵.

עושים את הדפנות אפילו לכתחילה גם מדברים הפסולים לסכך. מנהגנו לעשות ארבע דפנות⁸⁶.

מרבית בסכך. אדמו"ר הזקן היה מצווה על כך:

"סמיך יותר! עוד יותר סמיך!"⁸⁷. וכדי שיהיו כוכבים נראים מתוכה" תוחבים מקל בעובי הסכך, ליצור נקב שיוכלו לראותו בעדו⁸⁸ [המכסים את הסוכה מפני הגשם בכיסוי פלסטי הצמוד לסכך מעליו, אין צריך להשאיר מאומה מלפני החג. אך אם יש חלל טפח ביניהם, או שהכיסוי הוא מתחת הסכך אפילו אין ביניהם חלל טפח⁸⁹, ידאגו שיישאר (מחוץ לחלק המגולל) טפח פרוס לפני החג, כדי שיהיו מותרים לפתוח את המכסה כשנכנסים לסוכה בחג].

83) המלך במסיבו ח"ב עמ' נג.

84) לקוטי שיחות ח"כ עמ' 267.

85) אג"ק ח"יב עמ' סו.

86) ספר המנהגים, מנהגי חג הסוכות. וכן כל הכתוב להלן בסתם לקוח משם.

87) 'לשמע און' עמ' 20.

88) התוועדויות תש"נ ח"א עמ' 164.

89) כיסוי מעל הסכך ללא חלל טפח אינו נחשב לאוהל (ענין שר"ע אדה"ז סי' תר"מ ס"ו), אך מתחתיו אסור אפילו כשאין חלל כלשהו ביניהם, כדעת ה'לבושי שרד' שם (שוע"ר שם, ודלא כמ"ש המשנה 'ברורה שם ס"ק כה בשם הפריימגדים).

שנה אחת ראו שהרבי חוזר הביתה הערב, ומיד ככניסתו לחדר, עוד בטרם פשט את הקיטל, ניגש לארון הספרים, הוציא משניות מסכת סוכה, והחל ללמוד דיני סוכה⁷⁸.

יום ראשון

י"א בתשרי

מחרת יום־הכיפורים נקרא "בשם השם" (ג'ט"ס נאָמען)⁷⁹.

משכימים לבית־הכנסת⁸⁰.

אין מתענים עד אחר אסרו־חג. וחתן ביום חופתו - בין יום־הכיפורים לחג הסוכות, מתענה⁸¹.

יום שלישי

י"ג בתשרי

יום ההסתלקות־הילולא של כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע, דור רביעי לנשיאי חב"ד (שנות הנשיאות: תרכ"ר-תרמ"ג), ומנוחתו כבוד בליובאוויטש, באוהל אביו כ"ק אדמו"ר ה'צמח־צדק⁸².

יום רביעי

י"ד בתשרי, ערב חג הסוכות

מרבית בצדקה בערב סוכות, ונותנים גם עבור

במסיבו ח"א עמ' רנא, ועוד.

78) מפי הרה"ח ר' דובער יונק, בי"מ 246 עמ' 27.

79) ספר המנהגים, ועיי"ש בהערות.

80) לוח כולל־חב"ד, משו"ע אדה"ז שם סי"ד.

81) לוח כולל־חב"ד, משו"ע אדה"ז שם סי"ג, ומג"א סי' תקע"ג ס"ק ב.

82) תיאור ההסתלקות, ותצלום המצבה (החדשה) בס' 'ימי חב"ד' ביום זה. ביאור מעלת היום בשיחות הרבי, הובאו בס' 'הלכות החג בחג' עמ' 53 ואילך.

בהזדמנויות דומות הציע הרבי לנצל 'עת רצון' כזאת, כדי להוסיף: לימוד פרק משנה, עכ"פ של האות הראשונה מאותיות השם, לימוד מתורתו של בעל ההילולא; בעבודת התפילה; בנתינת צדקה לענייני בעל ההילולא וממלאי־מקומו; ולקיים התוועדויות של שמחה, והחלטות טובות. ואם לא נעשה הנ"ל או חלקו בו ביום, יש להשלימו בימים הסמוכים (ראה 'התוועדויות' תשמ"ז ח"ב עמ' 286, והוספות שם עמ' 292. לקו"ש חכ"א עמ' 276).

אין מוסיפים על אתרוג אחד, לולב אחד, שתי ערבות. אבל מנהג חסידים מקדמת־דנא להוסיף על שלושה הדסים. ו"כל המרבה - הרי זה משוכח".

בשנים האחרונות עורר הרבי להשתדל להוסיף על שלושה הדסים - על־כל־פנים עוד שלושה, כנגד שלושה שמן־הדין⁹⁴. גם ההוספות בהדסים מתחלקות בשווה לצדדים⁹⁵.

אין משתמשים בסלים הקלועים לערבות ולהדסים, אלא בטבעות העשויות מעלי הלולב.

את כל הטבעות מכינים קודם שמתחילים לאגוד את הלולב⁹⁶.

ההדסים - אחד מימין הלולב (כאשר שידרת הלולב היא מול פני האוגד), אחד משמאלו ואחד באמצע, נוטה קצת לצד ימין. והערבות אחת מימין הלולב ואחת משמאלו.

משתדלים שהערבות לא ייראו כל־כך.

קצותיהם התחתונים של הלולב, ההדסים והערבות מונחים בשווה זה ליד זה, ולא שיבלוט הלולב מלמטה⁹⁷.

על הלולב עצמו עושים שתי כריכות. ומשתדלים ששתי הכריכות יהיו מכוסות בהדסים ובערבות, וגם, על־כל־פנים מקצת, הכריכה העליונה.

בנוסף לשתי כריכות הנ"ל (ואחרי עשייתן⁹⁸), אוגד את הלולב, ההדסים והערבות ביחד על־ידי שלוש כריכות. שלוש כריכות אלו צריכות להיות בתחום טפח אחד. נמצאו סך־הכול חמש כריכות.

רצוי לקנות לכל אחד ואחד מהבנים מגיל שש ומעלה ארבעת המינים כשרים כהלכתם⁹⁹ (וכמובן שלא להאחר הבר־מצווה יהיו ארבעת המינים מהודרים).

אם יש גג מעל הסוכה, יש לזכור לפותחו עתה¹⁰⁰.

אין מנהגנו לעשות רצפה מיוחדת לסוכה אבל הבונים סוכתם בגינה, ברור שחובתם להכין לה ריצפה מיוחדת כדי שיוכלו לאכול בה בשבת וכיום טוב ללא חשש השקיה.

אין מנהגנו בנוי סוכה, לא תחת הסכך ולא על הרפנות.

בסוכת 770 (ובשאר הסוכות שבשכונה) רגילים לנהוג כבסוכת הרבי עצמו, שהיה בה רק היופי של הרפנות והסכך עצמם (והשתדלו להרבות בזה) ותו לא.

ארבעת המינים:

אין מדקדקים לשלם עבור ארבעת המינים קודם החג דווקא.

קבלה בידינו מאדמו"ר הזקן להדר לברך על אתרוג מקלבריה. גם בימינו, שיש באה"ק ת"ו אתרוגים משתילי קלבריה, עדיין יש להשתדל לברך על האתרוגים מקלבריה⁹⁰.

מראה האתרוג צריך להיות צהוב (כמראה שעווה), ולא כהמדקדקים שיהיה מקצתו ירוק ולכאורה אם יש אפשרות למשל לקנות צהוב שחסרונו הוא שיש בו כתמי־עלים ('בלעטלאך'), שהזהירות מהם היא רק הידור־שלי־יופי, יש להעדיף את הצהוב. ולפלא שרבים מאנ"ש אין מקפידים על זה, ובפרט שבימים הסמוכים לחג יכולים למצוא צהובים לרוב.

לוקחים לולב שאין עליו כפופים (הכפיפה נקראת 'כפתורים' [=קנעפלאך]).

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ הקפיד שהשדרה תהיה באמצע הלולב ממש, ולא מן־הצד קצת; לולב ישר; שאינו דק; ושעליו מחוכרים בקליפה מאחורי השדרה. הקפדה זו האחרונה ידועה לנו גם מהנהגת הרבי⁹¹.

בחג־הסוכות (וגם בשבת שבו) אסור להריח בהדס שבלולב. וטוב להימנע גם מלהריח באתרוג של מצווה. אם טעה והריח, לא יברך על הריח⁹².

סדר אגדת הלולב:

מהדרים לאגוד את הלולב בסוכה ובערב יום־טוב. הרבי נהג לעשות זאת אחר חצות היום⁹³.

המהדרים - אוגדים בעצמם את הלולב.

94 התוועדות תשנ"ב ח"א עמ' 76. וראה 'אוצר' שם.

95 ראה 'אוצר' שם אות סב.

96 שם עמ' רפה.

97 שם.

98 שם עמ' רפו אות ע.

99 ראה שו"ע סי' תרנ"ז ונו"כ. קצות החושן סי' רמא ס"ק ד. שו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סי' צה. חנוך לנער פכ"ה, וש"נ.

100 לבני חו"ל: יש לעשות היום עירוב תבשילין (פט כביצה ותבשיל כזית) כנדפס בסידור. יש להכין נר גדול ('נר־נשמה') כדי להדליק ממנו למחר ולש"ק (ואם צריך - גם את הנרות והפתילות לימים אלו).

90 אג"ק ח"ג עמ' קי וח"י עמ' צה.

91 'אוצר' עמ' רעא.

92 טושו"ע סי' תרנ"ג ונו"כ. סדר ברה"נ פ"א ס"ח.

93 'אוצר' עמ' רפד.

פרי הגפן", "אשר בחר בנו", "לישב בסוכה", ו"שהחיינו".

קודם שהיה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מברך 'לישב בסוכה', היה מביט בסכך.

מי שבירך 'שהחיינו' בשעת הדלקת הנרות - לא יברכנה עתה. ברכת 'שהחיינו' בקידוש שבסוכה עולה גם על עשייתה ועל מצוות הישיבה בה, ולכאורה יש לכוון על כך בשעת הברכה, הן המקדש והן השומעים. איש שבירך (בטעות) 'שהחיינו' בהדלקת הנרות, אם הדליקן חוץ לסוכה, יכוון לצאת כעת מאדם אחר שאומר 'שהחיינו', או יברך בעצמו שוב ברכה זו בקידוש.

ביום-טוב דחג הסוכות טובלים פרוסת המוציא בדבש, אבל על השולחן שמים גם מלח.

המסובים מברכים "לישב בסוכה" אחרי ברכת "המוציא" (וכן ביום).

אף-על-פי שגשים פטורות מן הסוכה, בכל-זאת אינן נמנעות מלאכול בה ולברך 'לישב בסוכה'.

בלילה הראשון של חג הסוכות חייבים (האנשים) מן-הדין לאכול כזית פת בסוכה. ואפילו ירד גשם, מקדשים בסוכה ומברכים 'לישב בסוכה' ו'שהחיינו', אוכלים כזית וגומרים את הסעודה בבית (ובשעת ברכת 'המוציא' יש לכוון לגמור הסעודה בבית). ואם פסק הגשם אחר-כך, יש לשוב לאכול בסוכה כזית פת (מבלי לברך שנית 'לישב בסוכה') ולברך ברכת-המזון בסוכה. אם כשיורד גשם נראה שהוא ייפסק אחרי שעה או שעתיים, צריך להמתין.

מנהגנו שלא לצאת מהסוכה באמצע הסעודה גם כשיורד גשם, וגם במשך שאר ימי החג, במצב כזה נכנסים לסוכה, מקדשים ואוכלים בה ומברכים 'לישב בסוכה', ללא פקפוק, וגם מתוועדים. וכן נהג הרבי.

מברכים 'לישב בסוכה' רק על לחם או מיני מזונות יותר מכביצה (כביצה: 54 סמ"ק). להשוואה: נפח קופסת גפרורים רגילה, כולל האריזה, הוא כ-30 סמ"ק). ומברכים תחילה 'המוציא' או 'מזונות' ואחר-כך, לפני שטועמים, מברכים 'לישב בסוכה'.

המהדרים - גם מים אינם שותים מחוץ לסוכה. אין מנהגנו לישון בסוכה.

הדלקת הנרות: לכתחילה מדליקים אותם כבזמן הרגיל בערב-שבת.

כדאי ונכון שיתחילו (הבנות) להדליק פעם הראשונה ביום-טוב, שאז יברכו "שהחיינו" גם על התחלת קיום מצוות הדלקת נר יום-טוב¹⁰¹.

אם אפשר, מדליקים נרות יום-טוב בסוכה. ואין להכניסם הביתה אחרי ההדלקה (אמנם אם הסוכה קטנה ואין מקום לנרות, ובפרט אם יש חשש בטיחות, יכולים להשתמש במשהו לאור הנרות ואחר-כך להעבירם (אם אפשר - רק חלק מהם) לחדר אחר, ואם אפשר, יש להשתדל שיהיה נר שבירכו עליו במקום שיראו אותו בעת ברכת הקידוש¹⁰²).

אחרי ההדלקה¹⁰³ מברכות "להדליק נר של יום-טוב" ו"שהחיינו". איש המדליק לא יברך 'שהחיינו'.

יום חמישי

ט"ו בתשרי, א' דחג-הסוכות¹⁰⁴

רביעי בערב, ליל חג-הסוכות:

תפילת ערבית של יום-טוב.

שמחת החג, וגם שמחת בית-השואבה, מתחילות מליל ראשון של חג-הסוכות. נוהגים לשיר, למחוא כף ולרקוד (לא רק בחול-המועד, אלא) גם ביום-טוב.

פעמים רבות דיבר כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו על המבצע לבקר בבתי-כנסת (ולנסוע בחול-המועד לערייהשדה) כדי לשמח בשמחת בית-השואבה ושמחת החג בכלל.

החל משנת תשמ"א היתה ההוראה לערוך שמחה זו בחול-המועד "ברחובה של עיר", וברוב עם הדרת מלך.

סדר הקידוש:

מקדשים בסוכה: "אתקינו" (דיום-טוב), "בורא

101) סה"ש תש"נ ח"ב עמ' 481. שערי הל' ומנהג א"ח ח"א סי' קלח.

102) ראה שו"ע אדה"ז סי' רסג סי"ד. לקוטי שיחות חכ"ב עמ' 283.

103) שו"ע אדה"ז סי' רסג ס"ח.

104) מקוצר הידיעה נשמטו רוב ההערות הבאות, אך רוב ההוראות המעשיות הועברו מן ההערות אל גוף הלוח.

צריך להיות למזרח ומערב העולם, ולא שה"מזרח" הוא תמיד לכיוון ירושלים כבתפילה.

לכל צד - הולכה והבאה שלוש פעמים. בהבאה צריך להגיע עד החזה, "מקום שמכים באמירת 'אשמנו'", וגם ההולכה, כולל ההולכה הראשונה, מתחילה מן החזה. אחר כל הולכה מנענעים (מכסכים) את הלולב, ואחר-כך עושים את ההבאה.

ראש הלולב יהיה למעלה בכל הנענועים.

במשך כל הנענועים, האתרוג מכוסה ביד - חוץ מהנענוע האחרון, שאז מגלהו קצת. [עוד נהג הרבי:

היה מביא את ד' המינים אל מול החזה, ואחר-כך בתנועה נוספת היה מביאם ומגיעם אל החזה ממש.

בכל משך הנענועים עמד במקום אחד כשפניו למזרח. לא פנה לכיוון הנענועים, אלא בהפניית הידיים וחלק הגוף העליון.

בכל הנענועים המינים זקופים וכגובה החזה, מלבד הנענועים למעלה ולמטה, שבהם המינים זקופים, ורק הידיים מורמות לגובה הפנים או מושפלות למטה].

תפילת שחרית:

שמונה-עשרה של יום-טוב.

מי שלא הספיק ליטול לולב לפני התפילה "ואי אפשר לצאת מבית-הכנסת מפני הרואים", יברך עליו שם לפני ההלל, וב'אנא' שבסוף ההלל ינענע רק פעם אחת, כדלהלן.

הלל: אחר חזרת הש"ץ אומרים הלל שלם. לכל הדעות מברכים עליו תחילה וסוף, וגם ביחיד (וכן גם בימי חול-המועד ושמחת-תורה).

באמירת הלל אוחזים את הלולב (ביד ימין), ולנענועים מצרפים אליו גם את האתרוג (ביד שמאל).

באמירת הלל (תמיד), כופלים הודו לה' אחר כל אחד מהשלושה פסוקים: "יאמר נא... כי לעולם חסדו", וגם ביחיד. דהיינו: הש"ץ מקריא: "הודו... והציבור [ולא הש"ץ] עונים בקול: "הודו", ואומרים בנחת "יאמר נא ישראל..."; הש"ץ מקריא: "יאמר נא ישראל... ", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם

בשולחן-ערוך אדמו"ר הזקן נפסק, שהנכנס לסוכת חברו ל"שינה וטיוול", מברך 'לישב בסוכה'. והנכנסים לביקור קצר ומסתפקים אם זו קביעות, משתדלים לכבדם במיני מזונות יותר מכביצה על-מנת שיברכו כדיון.

אין מנשקים את הסוכה בכניסה או ביציאה. ממצוות שמחת יום-טוב לשתות בכל אחד מימי החג רביעית יין, אך אפשר לצאת ידי חובה בשתיית הרביעית מכוס הקידוש (גם בלילה).

שחרית:

משכימים ומקדימים לקיים מצוות לולב, ובפרט בפעם הראשונה.

אסור לאכול לפני נטילת לולב. והבריאם גם אינם טועמים לפני-כן.

נטילת לולב בסוכה היא מצווה מן המובחר, ואפילו קודם התפילה מברכים בסוכה. וגם אם יורדים גשמים, מצווה מן המובחר להמתין עד שייפסק הגשם כדי ליטלו בסוכה.

כשנותנים את ארבעת המינים לאחר לברך, נכון לומר בפירוש שהוא "במתנה על-מנת להחזיר" [בספר המנהגים משמע, וכן נהג הרבי למעשה, לומר זאת גם בחול-המועד], "והוא תועלת לנותן ולמקבל".

איטר יד נוטל את הלולב בימינו שהוא שמאל כל אדם, ואת האתרוג בשמאלו שהוא ימין כל אדם.

שדרת הלולב צריכה להיות מול פני הנוטל.

עומד כשפניו למזרח, נוטל את הלולב ביד ימין ומברך על הלולב, ונוטל את האתרוג בשמאלו ומתחיל ברכת שהחיינו. בסיום הברכה - מצמיד יחד את הלולב ומיניו לשליש העליון של האתרוג, אשר אוחזו באלכסון קצת.

הנענועים: לדרום וצפון - לקרן דרומית מזרחית, קרן צפונית מזרחית. למזרח - לאמצע המזרח. למעלה - בהבאה מורידים תחילה מעט "המשכה בעולם", ואחר-כך מביאים אל החזה. למטה - בהבאה מעלים תחילה מעט "העלאת העולם", ואחר-כך מביאים אל החזה. למערב [דרך ימין] - שתי פעמים הראשונות לקרן מערבית דרומית, בפעם השלישית - לאמצע מערב. [הכיוון

בנחת): "הודו... ", ואומרים בנחת "יאמרו נא בית אהרן..."; "הש"ץ מקריא: "יאמרו נא בית אהרן... ", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת): "הודו... ", ואומרים בנחת "יאמרו נא יראי ה'..."; "הש"ץ מקריא: "יאמרו נא יראי ה'", והציבור עונים בקול (והש"ץ עמהם בנחת) "הודו...".

הנענועים:

מנענעים את הלולב ומיניו ארבע פעמים בהלל: ב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", ב"אנא ה' הושיעה-נא", ובכופלו [בין שני הנענועים ב"אנא ה'"] היה כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו עושה הפסק כלשהו, כגון הנחת האתרוג, פיזור הרגליים, סידור הטלית על כתפיו וכדומה, וב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" הראשון אשר בסוף ההלל. ואם בירך על הלולב בבית-הכנסת קודם הלל, אינו מנענע ב"אנא ה' הושיעה-נא" אלא פעם אחת.

סדר הנענועים: "הודו" - לדרום (הכיוון המדויק לכל הצדדים - כנ"ל בכרכת הלולב), "לה" - אינו מנענע (אבל מצרף אמירתו לאמירת מילת "הודו"), "כי" - לצפון, "טוב" - למזרח, "כי" - למעלה, "לעולם" - למטה, "חסדו" - למערב. "אנא" - לדרום ולצפון, "ה'" - אינו מנענע, "הושיעה" - למזרח ולמעלה, "נא" - למטה ולמערב¹⁰⁵.

הושענות:

מוציאים ספר-תורה אחד, והמוציאו עומד איתו ליד הבימה ומחזיקו¹⁰⁶. ארון-הקודש נשאר פתוח עד גמר אמירת הושענות. כמדומה שנהוג להקיף בבית-הכנסת גם כשמתפללים ביחיד.

באמירת הושענות היה הרבי מחזיק את ארבעת המינים בשתי ידיו, ומצמידם לחזהו.

אומרים תיבת "הושענא" בראש ולאחרי כל ארבעת ה'אותיות' המקדמות (הושענא למענך אלוקינו... בוראנו...), וכן קודם כל 'אות' שבסדר אותו היום (הושענא למען אמיתך, הושענא למען בריתך... - כך נהג הרבי). באותיות שאומרן החזן בקול רם - שאז

מקיפים בהן - אומרים 'הושענא' לפנין ולאחריהן. הושענות דיום זה: "למען אמתך".

מנהגנו שהש"ץ מתחיל לומר בקול רם מאות ס' או ע'. מדייקים לעשות היקף אחד שלם סביב הבימה, ומסיימים אותו באמירת אות ת'.

ההקפות הן (נגד כיוון השעון) מזרח - צפון - מערב - דרום (מי שהתחיל ממקומו - ישלים סיבוב).

מי שאין לו ד' מינים - ייקח מאחר שכבר סיים ויקיף גם הוא. מי שאירע לו אָבֵל (רח"ל) בחג, אינו מקיף, וכן אָבֵל על אביו ואמו במשך כל י"ב חודש אינו מקיף. ויש לו לכבד בארבעת-המינים שלו אדם אחר שאין לו ד' מינים - שיקיף הוא.

את הפסוקים "כי אמרת..." (ודומיו, שבסוף כל הושענא) אומרים רק בהושענא-רבה.

בשנים האחרונות הורה הרבי לנגן "הושיעה את עמך..." בניגון הידוע.

את הפסוק "למען דעת..." שבסוף הושענות, אומרים בקול רם כשמכניסים את ספר-התורה להיכל.

מותר להחזיר לולב למים ביום-טוב, ואף להוסיף עליו מים (עד מחצית מהכמות הנמצאת), אבל לא להחליף את המים. על-פי-רוב נשמרים המינים כראוי ללא מים כשהם סגורים היטב בתוך גרתיק ניילון (שהוכן מערב יום-טוב, עם ריסוס קל של מים פנימה, ליצירת לחות), או בתוך נייר-כסף.

קריאת התורה: 'אתה הראת'. בפתיחת הארון אומרים פעם אחת י"ג מידות. "ריבוננו-של-עולם", יהיו לרצון, ואני תפילתי (פעם אחת), וממשיכים כרגיל: "ברוך שמייה... ישועה ורחמים". מוציאים שני ספרית-תורה, את הראשון מוליך הש"ץ, וקוראים בספר הראשון לחמישה עולים (ויקרא כב) "שור או כשב", מניחים ספר שני על הבימה ואומרים חצי קדיש. הגבהה וגלילה. קוראים למפטיר בספר השני (במדבר כט) "ובחמישה-עשר יום". הגבהה וגלילה.

הפטרת היום (זכריה יד): "הנה יום בא לה'", ומזכירים קדושת היום בכרכה אחרונה. אשרי. הש"ץ נוטל את ספר-התורה השני ואומר 'הללו'. חצי קדיש. מוסף של יום-טוב.

נשיאת כפיים: הכול מכסים את פניהם בטלית, וגם את הילדים מכניסים תחת הטלית. גם ידי

105 צ"ע איך מקיימים כראוי אמירה וענייה דש"ץ וקהל ב'הודו' וב'אנא', כשלמעשה כל אחד אומר ומנענע בקצב שלו.

106 בלוח כולל-חב"ד כתוב שאם כוללים יש לולבים, יניחו את ספר-התורה על הבימה. וע"ע.

יום שישי,

ט"ז בתשרי, א' חול-המועד¹⁰⁷

יום חמישי בערב - מוצאי יום-טוב¹⁰⁸:

ערבית: אתה חוננתנו. יעלה ויבוא.

אם שכח - בכל תפילות חול-המועד, או שנסתפק בזה, ונזכר לאחר 'ברוך אתה ה' של סיום הברכה, יסיים "למדני חוקיך", יתחיל "יעלה ויבוא" וימשיך כסדר. אם נזכר אחר סיום הברכה קודם 'מודים' - אומר זאת שם, וימשיך "מודים" (לא חזרת "ותחזינה"). אם התחיל 'מודים' חוזר ל'דעה'. אם כבר סיים "יהיו לרצון" האחרון, חוזר לראש התפילה. אם נזכר בשחרית מתפלל שתיים - הראשונה לחובה, והשנייה לשלומין.

הבדלה בסוכה. כשמבדיל על היין מברך אחר ברכת "המבדיל" גם "לישב בסוכה".

שמחת-בית-השואבה נעשית בשנים האחרונות בלילות חול-המועד בכל אתר ואתר בפרסום גדול וברחובה של עיר, בהשתתפות תזמורת וברוב עם. כמורכב נעשית שמחה וכו' לנשים בפני-עצמן.

המניחים את הלולב ומיניו במים, מצווה להחליף בחול-המועד מדי פעם את המים, כדי שיישאר הלולב לח והדרור.

במשך ימי חול-המועד מחליפים את ההדסים והערבות, כולם או חלק מהם, אבל אין לוקחים בכל יום ערבה חדשה.

מבצע תורה:

מכיוון שחול-המועד אסור במלאכה, וגם אין

הכהנים מכוסות בטלית.

הכהנים מפנים את פניהם לשמאלם, לימינם ולאמצע, בכל אחת מהמילים: 'ברכך', 'וישמרך', 'אליך', 'ויחונך', 'אליך', 'לך', 'שלום'.

כשואמרים תיבת 'ברכך' - המתברך ראשו באמצע. ה' - מיסב ראשו לימינו. וישמרך - באמצע. יאר - לשמאלו. ה' - באמצע. פניו - לימינו, וכן הלאה עד לתיבת שלום - באמצע. כשמזכירים הכהנים את השם, אין הקהל אומרים "ברוך הוא וברוך שמו", וכן אין אומרים "כן יהי רצון" וכדומה.

כשהכהנים נושאים כפיהם במוסף של יום-טוב אומרים הקהל "ריבוננו של עולם... - בשעה שהכהנים מנגנים דווקא, אבל כשהכהנים אומרים את התיבות, צריך לשמוע. כשמנגנים הכהנים לפני התיבה "וישם", אומר הקהל "ריבוננו של עולם... הצדיק". כשמנגנים לפני תיבת "לך" - "ואם... אלישע". כשמנגנים לפני תיבת "שלום" - "וכשם... לטובה". וכשהכהנים אומרים תיבת "שלום", מסיימים "ותשמרני ותחנני ותרצני".

"אדיר במרום... -" אומרים אחר עניית אמן, כשעדיין הטלית על הפנים.

קידוש:

"אתקינו" דיום-טוב, "אלה מועדי", וברכות "בורא פרי הגפן" ו"לישב בסוכה".

המסוכים מברכים "לישב בסוכה" אחרי ברכת "המוציא".

מבצע לולב:

הרבי הנהיג, אשר בימי חג הסוכות יוצאים עם הד' מינים לרחוב וכיוצא בזה, מקומות שם נמצאים בני ובנות ישראל לזכותם במצווה זו. גם במבצע לולב משתדלים שייטלוהו בסוכה. [וכן לכבדם במיני-מזונות, ולברך עמהם "לישב בסוכה"].

ידועה הנהגת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, אשר הד' מינים שהוא מברך עליהם הוא מוסרם כדי שהקהל יוכל לברך עליהם. "מסופר על אחד הרה"צ (כמדומה מפולין) שהתנהג כן בקביעות, וכששאלוהו: והרי על-ידי המשמוש נוגעים בהעניין ד'הדר? ענה, שאין לך 'הדר' [יתר] מזה, שכמה וכמה מבני-ישראל יקיימו בו מצווה נעלית זו!".

107) לבני חו"ל: ערבית דיו"ט. הדלקת הנרות: שלי-יום-טוב, ושהחיינו. סדר הקידוש בסוכה, הפעם: יין, קידוש, שהחיינו, לישב בסוכה. הוצאת ס"ת בשחרית אומרים י"ג מדות פ"א, רבש"ע וכו', מוציאים ב' ס"ת וקוראים לה' עולים כדאמול 'שור או כשב', בספר הב' למפסיר כדאמול, הפטרה "ויקהלו אל המלך שלמה", אשרי, יהללו, מוסף כדאמול, נשיאת-כפיים וכו'. מנחה של יו"ט. ערבית לשבת מתחילים ב'מזמור לדוד'. מצרפים את חלת עירוב-התבשילין ללחם-משנה בליל שבת וביום השבת (ואוכלים אותה ואת התבשיל בסעודת היום). 108) לעניין בן חו"ל הנמצא בארה"ק ולהיפך, הפסיקה הרגילה של רבותינו נשיאנו בזה היתה ע"פ נגלה (ולא ע"פ פס"ד אדה"ז בשו"ע מהדו"ת סי' א ס"ח, לפי המקום בו נמצאים בפועל). ראה במהדורה האחרונה של הליקוט בנושא, בס' 'נתיבים בשדה השליחות' ח"א עמ' קג. ו"ע.

הרביעי", ורק הרביעי קורא את קרבן היום בלבד "וביום השני"¹⁰⁹. וכיוצא-בזה בכל ימי חול-המועד¹¹⁰. אולם יש רבנים המחזיקים בהנהגה החדשה מתשמ"ט דווקא¹¹¹. על המרא-דאתרא בכל קהילה להודיע לכל הציבור שלו את הכרעתו עבורם בזה.

בקרבנות בתפילת מוסף אומרים בארץ-הקודש "וביום השני", "ומנחתם".

בכל ימי חול-המועד (כמו ביום-טוב), חייבים האנשים לשתות בכל יום רביעיית יין, לקיים מצוות שמחת-יום-טוב.

בדבר ביקור בקברי צדיקים בחול-המועד - ניתן להתפלל שם על הצריכים לישועה, אף ש"הנפשות עולות למעלה ואינן מושגות".

מסעות-מבצעים: במשך ימי חול-המועד יש לנסוע מחוץ לעיר לעורר יהודים בענייני תורה ומצוות, כולל הפצת המעיינות, ולדאוג לכך שיהיו גם שם ארבע מינים כשרים, כולל הוספה במניין ההדסים, לפחות עוד ג' הדסים; ומה טוב - לצרף לנסיעה גם את ה'אשת חבר', וכמו כן את הילדים, לחנכם גם בענייני הפצת המעיינות.

ברכת הדלקת הנרות: "להדליק נר של שבת-קודש", כרגיל.

בו מצוות "חציו לכם" דיום-טוב, ו"לענגו" דשבת, לכן נשאר בו על כל אחד ואחד הציורי המלא של "חייב לעסוק בתורה יומם ולילה ממש" (מלבד זמני התפילה ומלבד שמחת יום-טוב [ומבצעיו], כמובן).

מבצע חינוך:

בהוראת כ"ק רבותינו, אדמו"ר מוהרי"צ והרבי נשיא דורנו, על המורים/ות לשמור קשר עם התלמידים/ות בימי חול-המועד.

מותר (ומצווה) לפתוח בית-ספר, ואם יש צורך - גם לכתוב, כדי להעסיק את התלמידים שלא יסתובבו ויבלו את זמנם בחוצות בימי חול-המועד, שאין לך 'דבר האבר' יותר מזה. שחרית:

היום (ומכאן ואילך) אין מברכים 'שהחינו' על הלולב (וגם ב'מבצעים' - למי שכבר בירך על הלולב בחג זה).

אין מניחים תפילין בכל ימי חול-המועד. תפילה של חול, יעלה ויבוא. הלל, הושענות 'אבן שתיח', קדיש תתקבל. שיר-שלי-יום, לדוד ה' אורי, קדיש יתום.

קריאת התורה: מוציאים ספר-תורה וקוראים בפרשת פינחס לארבעה עולים. על-פי הוראת הרבי - נראה שיש לנהוג כמנהג הרווח באה"ק לקרוא לכל עולה את פרשת היום (היום - "ביום השני" ארבע פעמים, וכן הלאה), ולא כפי שהונהג על-פי ההקלטה משיחת י"ז תשרי תשמ"ט ששלוש העליות הראשונות הן כמו בחו"ל: כוהן - "וביום השני", לוי - "וביום השלישי", ישראל - "וביום

109 משא"כ בחו"ל מוסיפים לקרוא לרביעי' גם את 'ביום השלישי', משום ספיקו של יום.
110 ההתכתבות בין הגר"ב נאה ז"ל לבין הרבי בנדון נדפסה לראשונה במלואה ב'פרדס חב"ד' גיליון 16.
111 דיון בנושא התקיים ב'התקשרות' גיליונות תר"מ-תרמ"ג, וראה גם בגיליון תרנ"א.

לזכות
אנשי החסד הדגולים
הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש